

Univerzita Karlova v Praze
Pedagogická fakulta
Katedra pedagogiky

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Pokus o identifikaci faktorů a motivací vedoucích k radikální pozitivní
změně života
Sociálně psychologický vliv P. Reného-Luca

An Essay on Identification of the Factors and Motivation Leading to a
Radical Positive Change of Life
Socio-psychological Influence of Père René-Luc

Terezie Zemanová

Vedoucí práce: PhDr. Ivo Syřiště, Ph.D.

Studijní program: Specializace v pedagogice

Studijní obor: Pedagogika a výtvarná výchova se zaměřením na vzdělání

2015

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Pokus o identifikaci faktorů a motivací vedoucích k radikální pozitivní změně života – Sociálně psychologický vliv P. Reného-Luca vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 7. 7. 2015

.....

podpis

Poděkování

Chtěla bych poděkovat PhDr. Ivoovi Syřišovi Ph.D. za vedení mé bakalářské práce. Mé poděkování patří bezesporu také všem dotazovaným, kteří mi ochotně poskytli osobní výpovědi a rozhovory a tím mi pomohli vytvořit výzkumnou část práce.

Anotace

Práce se snaží prozkoumat a posoudit faktory a motivace k radikální změně smýšlení u člověka, který si prošel náročnou životní situací, přičemž v mládí zakotvil u pochybného způsobu vlastní existence mající vyústění ve zločinecké činnosti, a to v okamžiku přehodnocení a změny života prostřednictvím víry a přijetí Boha. V centru mého zájmu budou především osoby, které silně poznamenalo členství či úzká spojitost s vyhraněnými extremistickými skupinami či pouličními gangy. Zaměřím se na nejpodstatnější příčiny a aspekty změny. Částečnou inspirací práce je život a mládí francouzského kněze Reného-Luca a život pouličních gangů v 50. a 60. letech v USA a působení víry přímo v „ohnisku“ problémů v knize podle skutečných událostí *Dýka a kříž*. V teoretické části vysvětlím některé základní termíny a poznatky přibližující život zahraničních gangů a extremistických skupin v ČR, okrajově se dotknu souvisejících sociálně patologických jevů, spíše z důvodu proč vůbec mladí lidé mohou mít sklony sklouznout k pochybnému a mnohdy i protizákonnému způsobu života. Přiblížím roli rodiny, prostředí a vrstevnických skupin. Rovněž vysvětlím pojmy související s přijetím víry v Boha a křesťanství, včetně základních křesťanských principů. Přiblížím i hlediska duchovního života a život a učení Ježíše Nazaretského. Objasním specifickou práci vězeňských duchovních, která rovněž úzce souvisí s daným tématem. V praktické části se zaměřím na osobité výpovědi jednotlivců, kteří sami na sobě pozitivní přeměnu zažili či na osoby, které sehrály zásadní roli na cestě ke konkrétním obrácením. Ve výzkumné části metodou kvalitativního výzkumu půjde o pokus o vyhodnocení pohnutek a s tím propojených faktorů k radikálnímu obratu smýšlení, potažmo i chování. Zároveň půjde i o částečnou komparaci mezi svědectvími a dalšími poznatky s výzkumem spojenými.

Klíčová slova

rodina, dospívání, pouliční život, extremismus, gangy, zlomový bod, obrácení, vězeňští duchovní, motivace, víra v Boha, křesťanství, P. René-Luc

Annotation

The essay seeks to explore and evaluate factors and motivations for a radical change of mind of a man who, underwent a hard situation of life having stuck to a dubious way of his own existence in his youth, developing into a criminal activity, namely at the moment of reappraisal and change of one's life through faith and embrace of God. I focus on the main reasons and aspects of the change. A partial inspiration for the essay was the life and youth of a French priest, René-Luc and life of street gangs in the fifties and sixties in the U.S.A. and an impact of faith in the heart of problems, as depicted, according to real affairs, in the book *The Cross and the Switchblade*. In the theoretical part I explain some basic terms and findings describing life of the foreign gangs and extremist groups in the Czech Republic. In the margin I touch on the related socio-pathological phenomena, rather from viewpoint why young people can actually tend to sliding into a dubious and often illegal way of life. I touch on a role of the family, surroundings and groups of the same age. I also explain notions connected with embrace of faith in God and with Christianity as such, including fundamental Christian principles. I also describe viewpoints of spiritual life as well as the life and teaching of Jesus of Nazareth. I clarify a specific job of prison chaplains that is also closely connected with the subject in question. In the practical part I focus on authentic testimonies of concrete individuals, who personally experienced the positive change, or remembering persons who played a critical role on their way to conversion. A research part of the essay presents an attempt to evaluate incentives and related factors for a radical breakthrough of one's way of thinking, and consequently one's behaviour, among individual testimonies and reasons of the change. Simultaneously it also presents a partial comparison between testimonies and other findings connected with the research.

Keywords

family, growing up, life in the street, extremism, gang, breakthrough, conversion, prison chaplain, motivation, faith (in God), Christianity, P. René-Luc

OBSAH

1. Úvod.....	9
I. Teoretická část	12
2. Osobnost P. Reného-Luca.....	12
2.1. Dětství a život P. Reného-Luca	12
2.2. Vést a být veden.....	13
2.3. Člověk, nebo Bůh?.....	14
3. Hlediska vzniku sociálně patologických jevů.....	16
3.1. Vliv rodiny a prostředí.....	16
3.1.1. Vztah k rodině a vrstevníkům.....	17
3.1.2. Krize rodiny	19
3.1.3. Křesťanský pohled na rodinu a manželství.....	20
3.2. Dětství a mládí „na ulici“	21
3.3. Gangy.....	23
3.4. Extremistické skupiny v ČR	24
3.4.1. Skinheads	25
3.5. „Propad na dno“	27
4. Víra a křesťanská morálka	28
4.1. Křesťanství a jeho vznik	28
4.1.1. Výklad křesťanství.....	28
4.2. Učení Ježíše Nazaretského.....	30
4.3. Vliv víry.....	31
4.4. Církev.....	32
4.5. Působení Ducha svatého	33
4.6. Pomoc „odjinud“	34

5. Vězeňská duchovenská péče.....	36
5.1. Církev a vězni	36
5.2. Úloha vězeňského duchovního	39
5.2.1. Motivace vězeňských duchovních	41
5.3. Charisma	42
5.4. Přiblížení víry	46
5.5. Život po propuštění.....	47
6. Obrácení/konverze	50
6.1. Motivace k obrácení.....	50
6.2. Proces vrůstání do Boží přítomnosti	50
6.2.1. Svědomí	52
6.2.2. Poznání.....	52
6.2.3. Lítost	53
6.2.4. Náprava/smír.....	53
6.2.5. Přeskládání postojových hodnot	54
6.2.6. Láska, naděje a víra	54
II. Praktická část	57
7. Výzkumné šetření	57
7.1. Metody výzkumu	57
7.2. Vymezení výzkumného problému	59
7.3. Výzkumný vzorek.....	59
8. Analýza rozhovorů.....	61
8.1. Oblast týkající se rodiny, dospívání a vrstevníků	61
8.1.1. Ovlivnění vrstevníky a prostředím	62
8.2. Obrácení - konverze.....	65
8.2.1. Přístup k víře v minulosti.....	65

8.2.2. Motivace, faktory a příčiny změny	66
8.2.3. Osoby, které pomohly k obrácení - vězeňští kaplani, klášterní řády, rodina	70
8.3. Nynější pohled na víru a Boha, pokračování „příběhu“	73
8.4. Závěry šetření	74
9. Závěr	76
10. Seznam použitých informačních zdrojů	77
11. Seznam příloh	79
11.1. Osobní rozhovor 1 - svědectví	79
11.2. Osobní rozhovor 2 - vězeňští kaplani	79

1. Úvod

Práce se v první řadě zamýšlí nad stále stejně fascinujícím tématem - okamžikem bodu zlomu v životě člověka vyrůstajícího a žijícího tzv. na ulici, člověka, kterého silně poznamenalo členství či úzká spojitost s vyhraněnými extremistickými skupinami či pouličními gangy, a to v okamžiku přehodnocení a změny života prostřednictvím víry a přijetí Boha. Jaké mohou být pohnutky a kde nastává skutečný životní zlom, po kterém se charakter jedince dokáže natolik radikálně proměnit, že opravdu silně vyhraněná extremisticky orientovaná osoba či minimálně osoba s pochybným způsobem bytí ve spojitosti s konflikty se zákonem, se „vysvlékne“ ze starého oděvu, aby oblékla šat zcela nový, „neposkvrněný“?

Práce se soustředí především na změnu, která nastává právě díky přijetí křesťanství a jeho morálních principů. Dotkne se současně ale i ostatních hledisek, které mohly předcházet či které změnu doprovázejí. Jedná se tedy o pokus o identifikaci skutečných impulzů k obrácení. Zkoumám především důvody, proč ke konverzi došlo a faktory se změnou spojené. Jsou nejsilnějšími podněty druzí lidé? Osoby, které se přičinily na tomto zlomovém momentu a následném obrácení?

Zaměřím se na motivaci, počáteční faktory k obrácení a zároveň i vytrvání ve změně postoje k životu přehodnocením a přeskládáním hierarchie hodnot.

Jakou roli tedy hraje nabytá víra v Boha? Je snad zárukou změny smýšlení a jednání člověka? Pokusím se postihnout vzájemné prostupování nabídnutých hledisek doprovázejících a působících na změnu osobnosti.

V teoretické části se práce zabývá rolí rodiny a prostředí v období počáteční socializace a jejími případnými nedostatky (rozvrácenou rodinou či krizí v rodině aj), které mohou dítě v průběhu dospívání ovlivnit po psychické a sociální stránce, nevyjímaje však ani stránku duchovní.

Co člověka do komplikované situace přivede či co je příčinou toho, kam se osobnostně zařadí. Může už během jeho figurování ve vyhraněné extremistické skupině či v ryze ateistickém, nadto morálně sporném způsobu života být přeci jen zaseto či dokonce klíčit semínko budoucího obrácení? Potýká se již v té době s možnými pocity lítosti, vlastní

nicotnosti nebo špatnosti svého jednání? Nebo se cítí vnitřně naplněn a spokojen sám se sebou. Tedy pohled do zrcadla jej nikterak neděsí?

Prozkoumám částečně i skutečnost, jak jedinec vnímá nátlak a působení ve skupině či přímo v gangu. S tím souvisí vyhraněné situace a způsob života, který mnohdy končí negativním kontaktem se zákonem a následným uvězněním. Právě v této souvislosti přicházejí na řadu vězeňští duchovní. V práci jsou zdůrazněni především vězeňští kaplani a možné obrácení právě v prostorách věznice.

Přiblížení života a působení bývalého rebela, nynějšího katolického kněze, P. Reného-Luca a jednotlivých postav z knihy *Dýka a kříž* poskytně širší náhled na danou problematiku. Právě na životě P. Reného-Luca, o němž se částečně také opírá má práce, představuji jeden z možných motivů k obrácení a na jeho příkladu ukazuji možnou proměnu z čistě ateistického života do života naplněného Bohem. Po komplikovaném dětství a vyrůstání s náhradním otcem - gangsterem, těžkým zločincem a dokonce vrahem, nakonec sám v dospělosti pomáhá tzv. zbloudilým a to především mladým lidem v hledání smysluplnější cesty životem.

V praktické části se zaměřím na specifické, individuální a jedinečné rozhovory a osobní výpovědi osob, které buďto sehrály roli tzv. pomocníků na cestě v obrácení k Bohu, či přímo na jedince, u nichž samotných fascinující proměna proběhla, a kteří „transformaci“ zažili na sobě samých. V rozhovorech s duchovními kaplany přiblížím smysl práce vězeňských duchovních a jejich možný vliv na obrácení na víru. Práce by také alespoň stručně seznámila s problematikou penitenciární péče¹, která rovněž úzce souvisí s tématem. Tedy jak mohou konkrétní vězeňští kaplani pomoci k obrácení a jakou úlohu mohou případně sehrát i jiní lidé, jako spoluvězni, podpora „zvenčí“, různá řeholní společenství apod.

Součástí práce je pět zcela originálních svědectví zásadní proměny vlastního života. Pro práci nejsou vůbec podstatná jména, ani doslovné příběhy či konkrétní události. Podstatný je pokus o zjištění, kde nastal zásadní zlom, co člověku pomohlo na cestě k obrácení, případně kdo v jeho zásadní změně sehrál nejvýznamnější roli. Záměrně jsou rozhovory

¹ penitenciární péče - speciální péče o vězně ve vězenství

nazvány spíše svědectvími, jelikož označení rozhovor v tomto případě není dostačující. Jedná se totiž o něco, co běžný rozhovor převyšuje a posouvá o úroveň výš.

Dovolím si malé upozornění již na začátek - práci podpírá a dává jí konzistenci zejména výklad teologický, ač propojený a doplněný pro většinovou veřejnost zřejmě lépe pochopitelnými instrumenty společenských věd, jako jsou především psychologie a sociologie.

I. Teoretická část

2. Osobnost P. Reného-Luca

2.1. Dětství a život P. Reného-Luca

Osobnost P. Reného-Luca úzce souvisí s tématem práce, především tím, jak poukazuje na zlom z problematického dětství na život v Boží milosti. Byl to vlastně P. René-Luc, který mě přivedl na myšlenku věnovat se právě otázce obrácení na víru u lidí, u kterých se změna zdá takřka nemožná. Oblíbený francouzský kněz byl v roce 2014 rovněž hlavním zahraničním hostem na Katolické charismatické konferenci v Brně, právě odtud jsem získala o něm já sama povědomí.

P. René-Luc se narodil roku 1966 v Nîmes ve Francii. Obrácení prožil až v době dospívání, do té doby neměl s vírou Boha prázdné hlubší zkušenosti. Kněžské svěcení přijal v roce 1994. Pobýval v Komunitě Blahoslavenství, spolupracoval často s P. Danielem Angem a jeho evangelizační školou Jeunesse-Lumière. V současné době žije v diecézi Montpellier, věnuje se především kazatelské činnosti po celém světě a zvláště se soustředí na pomoc mladým lidem a evangelizaci.

Toto jsou pouze lehce dohledatelná fakta, ale když si přečtete, co sám napsal o svém nesnadném dětství a dospívání v autobiografii „Vychoval mě gangster“ a zároveň jste svědkem i osobních výpovědí přímo z jeho úst, má celý příběh daleko větší hloubku, význam a bezesporu i zajímavější říz.

Luc neměl snadné dětství. Vyrůstal s dvěma staršími bratry a dvěma mladšími sestrami a s matkou, která neměla žádný dlouhodobý vztah. Téměř každý z jeho sourozenců byl tak dítětem jiného otce. Luc sám se zpočátku domníval, že má totožného otce jako jeho bratři, ale brzy se dozvěděl, že nikoli. Jeho matka jej měla z dočasné známosti s německým legionářem, který se přes Francii vracel domů z cizineckých legií. V té době si myslela, že si urostlého Němce vezme a přestěhuje se s ním i dětmi do Německa, ale Günter, jak se jmenoval, měl vážné problémy s alkoholem a necítil se na takový závazek. Proto rodinu opustil, aniž by zprvu věděl, že s ním Lucova matka čeká syna. Když se zprávu dozvěděl, stále nebyl v situaci, kdy by se této skutečnosti postavil. Proto k seznámení otce se synem

došlo až o mnoho let později, kdy již měl Gúnter manželku, která mu pomohla skoncovat s jeho závislostí.

Mezitím se matka Reného-Luca seznámila s dalším mužem, se kterým měla Lucovy sestry. Avšak i tento vztah se rozpadl a nastal zlom, ale ne zrovna ve šťastném slova smyslu. Jelikož s rodinou začal žít další muž, Martial, ze kterého se brzy vyklubal nefalšovaný gangster. Mimo to že se skrýval před policií, jelikož měl velké problémy se zákonem a žil skutečně život „podsvětí“, brutálně bil Lucovu matku. Násilí se stupňovalo, rodina několikrát od něho utekla, ale trvalo ještě delší dobu, než se styky úplně zprětrhaly. Situace dospěla až k tragickému vyústění, kdy již po odříznutí od Lucovy rodiny, Martial spáchal před jejich domem sebevraždu.

Z Reného-Luca se v té době stával slušný lump, vlivem situace, rodinných podmínek, i díky deformovanému mužskému vzoru. Luc se svými sourozenci se rovněž několikrát ocitli v dětském domově. Sociální pracovnice je brávala matce kvůli neodpovídajícím rodinným poměrům a nedostatečně zajištěné finanční situaci. Děti přese všechno matku milovali, Luc měl s ní také velmi dobrý vztah, dokud nezačal dospívat a také než se neobjevil Martial. Ten mimo jiné rozdělil dočasně půlku rodiny, jelikož starší bratři se rozhodli žít se svým pravým otcem.

Zlom nastal v Lucově čtrnácti letech.

2.2. Vést a být veden

V Lucově obrácení na víru ve čtrnácti letech můžeme spatřovat neskutečné působení daru charisma, v jeho případě kazatele Nickyho Cruze, na kterém budeme v práci ještě několikrát demonstrovat sílu obrácení.

René-Lucovo obrácení, po němž totálně přesměřoval svůj dosavadní život, nastalo poté, co jej a jeho matku vzala rodinná známá na křesťanskou konferenci vedenou Nicky Cruzem. O této ženě, Marii-Dominique, se Réne-Luc později zmiňuje ve velmi pozitivním smyslu a přičítá jí velkou zásluhu za svou první, počáteční změnu. Byla upřímně věřící křesťankou, avšak na dospívajícího, 14letého kluka, šla „chytrou“ cestou, když jej zvala na tuto akci. Lépe řečeno Lucova matka, která věděla, jak nalákat svého syna. Pověděla mu, že v Montpellier se bude konat konference, kde promluví o svém

životě Nicky Cruz, což je vůdce jednoho gangu z New Yorku a bude mluvit o tom, jak to chodí mezi jednotlivými gangy. Již nedodala, že tento muž se stal pastorem a bude mluvit o Bohu. Toto setkání v březnu 1980 Reného-Luca natolik silně ovlivnilo, že se nejen začal velmi živě zajímat o Ježíše a vše co s ním souvisí, ale brzy také uzrálo jeho rozhodnutí, že se stane knězem a plně se oddá službě Bohu.

Těžko popisovat podobná setkání, většinou se jich člověk musí buďto zúčastnit sám nebo alespoň slyšet o tom hovořit člověka, který něco podobného zažil. Proto nyní budu citovat část knihy, kde René-Luc popisuje svou zkušenost z této konference. Na konci svého svědectví Cruz přítomné vyzval, aby každý, kdo chce, se shromáždil pod podiem a společně budou prosit Ježíše o proměnění svého života.

„Nechápu přesně, co se děje, ale tomu muži důvěřuji. Když mluvil o svém životě, několikrát jsem cítil, jak se dotýká mého vlastního příběhu, i když svůj život nemůžu s tím jeho srovnávat, protože to, co prožil, je mnohem závažnější. Ale právě proto! Prožil jsem méně vážné události než on, a když to fungovalo pro něj, tak proč ne pro mě? Možná bych měl přijmout toho Ježíše do svého života tak, jak to udělal on.“ (P. René-Luc, 2008, s. 52)

O několik řádků dál pokračuje.

„Stále se zpívá, všichni kolem mě se modlí. Začínám se tedy také modlit, potichu: „Ježíši, změnil jsi život Nicky Cruze. Chci tě poznat. Otvírám ti své srdce. Chci taky začít žít jiný život.“ Oči se pomalu zaplavují slzami. Nemůžu je zastavit, tečou mi po tvářích. Ještě že mě tady nikdo nezná a matka mě nevidí. Co se dá dělat, už se slzám nebráním...“ (P. René-Luc, 2008, s. 52)

Tuto pasáž podle mého plně dokážou pochopit jen ti, kteří mají podobný zážitek za sebou.

2.3. Člověk, nebo Bůh?

Právě těžké dětství notnou měrou mohlo u Reného-Luca přispět k velké chápavosti a k touze pomáhat právě mladým lidem. Díky bohatým zkušenostem z vlastního dětství je dokázal lépe pochopit i po stránce psychologické a sociální.

Perličkou je fakt, že se P. René-Luc během svých přednášek nebojí vzít kytaru do ruky a sám si zajistit hudební doprovod. Na brněnské charismatické konferenci zpíval při programu pro mládež způsobem, který všechny přítomné zvedl ze sedadel. A to doslova. Jako mladý nadšený katolík založil jednu z prvních katolických rockových kapel ve Francii, což může mít také velmi pozitivní efekt na mladé lidi dnešní doby, kteří spíše přijmou evangelium od těch, kteří dokáží mezi ně tzv. zapadnout. Mimochodem Lucova kapela „hostovala“ i při setkání s papežem Janem Pavlem II.

Avšak sílu své osobnosti René-Luc opět vymezuje do moci působení Ducha svatého.

„Od počátku křesťanství měl tento křest z Ducha svatého zvláštní význam. Označuje totiž rozdíl mezi posláním pouhého člověka - bez ohledu na to, jak je smělé a účinné, a mezi posláním Krista: Ježíš pokřtil své následovníky Duchem svatým.“ (Wilkerson, 1969, s. 136)

3. Hlediska vzniku sociálně patologických jevů

3.1. Vliv rodiny a prostředí

Stejně jako většina jiných návyků, často celoživotních postojů a způsobu života, ke kterým dospělý člověk tíhne, pramení z **rodiny a prostředí**, ve kterém dítě vyrůstá. Ve spojitosti s kvalitou rodinných vztahů i **sociálně patologické jevy** mohou mít silné zakořenění právě v této poměrně citlivé oblasti prvotní socializace. Působení rodiny výrazně ovlivňuje, ať již pozitivně či negativně, další fungování jedince ve vztahu ke společnosti, druhým lidem a vlastnímu chování a svědomí.

Socializace je pochopitelně celoživotní proces a tvrdí se, že při socializaci v dětství se vlastně formují základní vzorce chování, prožívání a myšlení pro další život, ať již jsou přijímány, nebo naopak odmítány, vždy se od nich odvíjí. (Hadj-Mousová, 2003, s. 12)

Částečně opomineme sociálně patologické jevy týkající se nezaměstnanosti, chudoby či nemoci. V kontextu s prací nás totiž budou především zajímat faktory týkající se vztahové oblasti, výchovy a celkové rodinné situace. Tedy nevyjímaje vysokou rozvodovost dnešní doby, přespříliš vysoké nebo naopak nízké nároky rodičů na dítě, nezdravé vztahy mezi rodiči, nedostatečnou výchovu či vzdělání, zvláště v tématech, které dítě učí toleranci k ostatním, socializaci do společnosti a pochopení odlišností, růstu zdravého jedince apod. Nesprávné fungování základních přirozených potřeb člověka pochopitelně může vyústit v závažnější následky, zasahující i širší společnost než pouze rodinu a nejbližší okolí, jako jsou různé **poruchy chování, násilí, vandalismus, terorismus, šikana, kriminalita, rasismus, drogové závislosti, alkoholismus, prostituce a gamblersství**.

Sociálně patologickými jevy „se obecně rozumí takové chování jedince, které je charakteristické především nezdravým životním stylem, nedodržováním nebo porušováním sociálních norem, zákonů, předpisů a etických hodnot, chování a jednání vedoucí k poškozování jeho zdraví, popř. prostředí, ve kterém žije a pracuje. Ve svém důsledku pak vede k individuálním, skupinovým či celospolečenským poruchám a deformacím.“ (Pokorný, 2002, s. 9, Paříková)

Pochopitelně vedle rodiny hraje v počáteční socializaci velký význam rovněž **škola a vrstevníci**.

Tyto tři sociální prostředí působí na jedince společně a vzájemně se prolínají. Přesto právě **rodina představuje vůbec první socializační prostředí**, kde jedinec získává **nejdůležitější rámce pro vnímání a chápání světa a učí se základním normám a způsobům chování** (Hadj-Mousová, 2003, s. 14). Získané hodnoty jedinec povětšinou uplatňuje dál, ač je může v průběhu dospívání sám podle sebe přehodnotit a již slepě nenásledovat pouze vštípené zásady, ale ať v kladném či záporném duchu „zrevoltovat“ a upravit si je nebo úplně změnit podle vlastního uvážení.

3.1.1. Vztah k rodině a vrstevníkům

Problém rizikového chování mladistvých může nastat především, pokud dítě nezažilo **základní model rodiny** - tedy otec, matka, případně sourozenci, kde **všichni náležitě plní své role**. Pokud je rodina úplná, ale přesto dítě strádá, citově či nenaplněním základních biologických potřeb, může se vše rovněž promítnout do jeho následného života a především do budoucích vztahů. Popsaný problém může například nastat, pokud rodiče uplatňují značně autoritativní výchovu a dítěti není v průběhu dospívání umožněno vytvořit si vlastní názory. Což je velmi důležité pro zdravé fungování jedince i v dospělosti. Pokud rodiče nevytvoří podmínky, v nichž má dítě, míněno především dítě staršího věku, právo na svůj vlastní názor a jeho vyjádření v rámci rodiny postrádá skutečnou hodnotu, jedná se ze strany rodičů o druh manipulace, která může zahnat dospívajícího mladého člověka do dvou extrémů. Buďto si nikdy nevytvoří vlastní náhled na svět a jeho názory budou pouze převzaty z původní rodiny, a tím pádem se potlačí i jeho osobnost. Vhled na svět se mu smrskne na jednolitou a mnohdy názorově omezenou bublinu, ze které jako dospělý nedokáže, v nejhorší možné variantě, nikdy vystoupit. Ve druhém případě se může stát, že v určitém období odmítne zcela a radikálně vše související s rodinou, kde vyrostl, a začne se „realizovat“ právě v pochybném způsobu života a v partách mladých lidí, kteří mu poskytují „volnost“ a zdánlivou hodnotu sebe samého.

Přesto, nebo právě proto, platí ale i tvrzení, že člověk je schopen se vymanit ze zažitého způsobu života, který navazuje na přímý návyk získaný ve vlastní rodině a dokáže jít jako dospělý navzdory výchově „zlatou střední cestou“ vlastních názorů.

Patologické chování u jedince může být však spíše obrana na životní situaci a prostředí. V takovém případě vidí jedinec pouze jednu stranu mince, jediný způsob chování, kterým se může i nadále řídit. Přijímá pouze rub a líc je mu utajen. Jeho pohled je zkreslen tím, co prožil v rodině a v čem vyrostl, a neshledává žádnou jinou eventualitu než právě způsoby chování, jednání a myšlení, které on sám zná a které v dané chvíli považuje za zcela správné. Jakoby měl klapky na očích znemožňující mu vidět věci i z jiné perspektivy. Např. v rodině alkoholiků nebo domácího násilí - lidé mají v dospělosti tendence chovat se obdobně.

V průběhu dospívání pak přijde často další „rána“. A to **přijetí vrstevníky**. Jedinec se s nimi setká zaprvé ve škole, zadruhé se začínají tvořit různé skupinky, přátelství, v průběhu dospívání vzniká i zájem o opačné pohlaví. **Nejsilněji pochopitelně tato změna vrcholí v pubertě a adolescenci, kdy vrstevnické skupiny a identifikace s nimi nabývají povětšinou i většího významu než ztotožnění s rodinou.** (Hadj-Moussová, 2003, s. 16) Povětšinou právě rodina zde hraje nezáviděníhodnou roli těch, kteří dospívajícího stále vnímají jako dítě a v důsledku toho nerozumí jeho vývoji a potřebám. Nastíněný vývoj jedince je naprosto normální u každého dospívajícího v rámci navazujícího zdravého růstu osobnosti. Pokud však dítě dříve strádalo právě v oblasti rodiny, může být touha po identifikaci s vrstevníky posílena (např. i stylem oblékání). **V touze někam patřit a dosáhnout uspokojení psychických i případných fyzických potřeb, pak jedinec přejímá skupinové hodnoty a postoje.** (Hadj-Moussová, 2003, s. 23) Následné ztotožnění se může stát nebezpečné ve chvíli, kdy skupina inklinuje právě k patologickému způsobu chování - **drogám, šikaně, nezávaznému sexuálnímu chování, rasismu, krádežím či k čemukoliv dalšímu přestupujícímu všeobecně vnímanou morálku či související již přímo s kriminální činností.**

Skupina zároveň slouží také jako alibi právě pro jinak nepřijatelné chování, které si jeho člen jako jedinec často ani nedovolí, ale pod silou svého „klanu“ se cítí svobodný a má možnost se „konečně svobodně vyjádřit“. (Hadj-Moussová, 2003, s. 29) Nadto mu skupina supljuje naplnění potřeb namísto rodiny – ve skupině **nachází pocit sounáležitosti, „bratrství“, spolupráce, dosahuje zde určité prestiže a uznání (z potřeby soutěživosti) a buduje si zde vztahy.**

3.1.2. Krize rodiny

Zajímavé je se v souvislosti s patologickými jevy pozastavit i u problému dnešní doby, kterým bývá **nedostatek motivace pro udržení či vůbec založení plnohodnotné rodiny** (v tomto případě je konkrétně řeč o manželském svazku, nikoli partnerském, byť dlouhodobém). Krize rodiny v tomto ohledu je v dnešní době pocíťována silněji než kdykoli v minulosti, rozvody jsou natolik rutinní záležitostí. Rodina, ve které funguje v manželství ve svých rolích otec i matka společně se svými dětmi, a nadto skutečně dlouhodobě (nikoli po dobu pár let, po nichž následuje „výměna manželek“), se začíná vyskytovat téměř vzácně. I v rodinách, kde zůstávají manželé spolu, často nedochází k plnému naplnění manželství, tzn. muž nespĺňuje základní požadavky otce - manžela, ať už z pracovních či jiných důvodů. Neposkytuje ženě dostatečnou oporu a zastání, tím pádem neposiluje ani její sebevědomí či vědomí vlastní hodnoty. Z toho plyne, že se žena necítí být naplněna, chybí jí v rodině manžel a otec jejich dětí, ztrácí motivaci a chuť splňovat roli matky a může poté hledat „štěstí“ jinde.

Tento začarovaný kruh bývá ještě složitější a vede mnohdy k rozpadu rodiny. Konkrétně v naší době poznamenané nejen současným tlakem, ale i minulým režimem, který potlačoval důležitost a hodnotu rodiny, se u lidí postupně vytrácí smysl pro rodinu. Proč vůbec by měli o ni usilovat, když její fungování stojí tolik námahy a překonávání sebe sama? **Největší důraz v dnešní době je kladen na svobodu a jedinečnost každého.** Tím se logicky zvyšují nároky na druhé, nekritičnost k sobě samému, nevděčnost mnohdy za vztahy, které máme, a neustálá nespokojenost a chtíč „po něčem lepším“.

To vše jako pravý opak křesťanského pohledu na druhé obecně, natož na život v manželství. **Opak pokory, radosti, shovívavosti, vlídnosti, dobroty, věrnosti, zdrženlivosti.** Dnes mají rozvody „zelenou“, jelikož je neskutečně snadné svazek zrušit, a proto nestojí většině lidí za námahu pokusit se případné komplikace či nespokojenost v manželství řešit jiným způsobem. Je to moderní a populární způsob jak být svobodnější. Formulace civilního sňatku přeci neobsahuje ani kdovíjaké budoucí požadavky na oddávající (ve srovnání s mnohem přísnějším pojetím a důsledky církevního sňatku).

Po krátké reflexi si každý sám může zodpovědět, zda výše popsané prezentuje tu pravou svobodu, po které lidé touží. Stojí za to se zamyslet nad tím, jak stejně nakonec, ač je to chování výjimečné, všechny snad bez výjimky dokáže dojmout pouze a jen skutečná láska

projevená druhým člověkem. Zde můžeme uvažovat nad rámeček manželství, o chování k druhým lidem obecně. Je fascinující, jak všichni mají za vzor a obdivují ty, kterým manželství nebo krásný vztah vydrží po celý život. Nastíněný ideál však zcela popírá nyní velmi populární egoistické chování.

3.1.3. Křesťanský pohled na rodinu a manželství

Křesťanství vyzdvihuje sílu a moc manželství a rodiny přítomností Boží lásky, která manželům dodává energii zvládnout stejné krize, které potkávají ateisty. Rozdíl spočívá v tom, že křesťanské páry by neměly odmítat Boží pomoc a působení Boha skrze sebe navzájem, a to niterným prožíváním vztahu s Bohem, modlitbou, návštěvou bohoslužeb a církevních akcí, apod, ale hlavně semknutím skutečně v jedno, jak stojí v Bibli. „*Proto muž opouští svého otce a svou matku a přiklání se ke své ženě a stávají se jedním tělem.*“ (Gn 2, 24). Dokonce v křesťanském chápání manželství jsou ve své vzájemné lásce manželé považováni za celistvější obraz Boha než například kněží.

Ovšem problém je, že v dnešní době tyto zásady málokdo vyznává a rozdíly jsou patrné i u lidí, kteří se otevřeně hlásí ke křesťanství. Málokdo má takové zvnitřněné přesvědčení. A naše doba příliš nepodporuje instituci rodiny, pokud pomineme církev. Všechny známé osobnosti, politici, ale také naši přátelé a příbuzní žijí v nenaplněných vztazích, na pokrajích krizí, nevěř, ústící povětšinou v rozvody. Tím pádem se člověk často dostane do nezáviděníhodné situace, co se může týkat jeho fyzického, ale především psychického stavu. A máme tu opět otázku svobody. Je toto ta svoboda, po které každý touží?

Práce nepojednává o výše nastíněné problematice, pouze chce poukázat na provázanost žití pravých zásad křesťanství již od dětství, tedy v rodině, ve které se dítě narodí. Díky rané křesťanské výchově mu povětšinou zůstanou jisté hodnoty i do dospělého věku, čímž může vzrůstat pravděpodobnost šance, že se jeho život úplně neobrátil naruby (pokud se nejedná o zcela fanatickou víru, která jedinci spíše uškodí). Výchova v křesťanském duchu pochopitelně ještě nic nezaručuje, ovšem za správného vedení může být dobrým příkladem, i co se týče budoucích fungujících vztahů.

Neodpustím si ještě poukázat na lehký paradox současnosti, který mně osobně připadá až úsměvný. Od svateb, manželství a kompletní rodiny se obecně upouští, stále více je

manželský svazek znevažován a spousta lidí mu přikládá minimální důležitost. Ovšem aktuální se stávají otázky např. lobbování za práva homosexuálů, kteří si v čím dál více státech vydobývají minimálně statusu registrovaného partnerství. Když manželství není důležité a je to jen „papír“, proč tedy na získání oficiálního potvrzení vztahu tolik záleží u takto jinak orientovaných osob. Zařadila bych to rovněž do polemiky o významu svobody.

3.2. Děťství a mládí „na ulici“

Děťství a mládí „na ulici“ je vždy spojeno s vytvářením skupin jedinců ve srovnatelných životních situacích, kteří se sdružují na základě podobných myšlenek, postojů a světonázoru. Chování skupiny může začít vykazovat znaky „davového“ šílenství - jedinci ztrácejí kontrolu nad svým chováním, podléhají skupinové atmosféře a i později omlouvají své chování právě chováním celé skupiny: „*Dělali to všichni*“. (Hadj-Moussová, 2003, s. 29)

Co vlastně znamená takové děťství a život „na ulici“? Není tím přeci myšleno bezdomovectví, děti povětšinou mají zázemí vlastního domova. Pojďme se letmo dotknout vcelku nedávné minulosti. Vraťme se na malou chvíli do roku 1815 do Castelnovu d’Asti v Itálii, kde se v chudé rolnické rodině narodil budoucí světec **Giovanni Bosco**², zvaný později **Don Bosco**. Již jako mladý se nechal vysvětit na kněze. Po studiích se rozhodl i díky nepříliš pozitivním zkušenostem, které zažil v Turíně při setkání s tvrdým životem místních chlapců z ulice, že se bude věnovat právě těmto opuštěným hochům, které většina lidí odsuzovala jako nízké zlodějíčky, a z nichž si skutečně několik prošlo také vězením. Don Bosco chtěl ukázat všem jmenovaným chlapcům Boží milost a dát jim zejména důvěru, kterou ve svém životě ještě nezakusili. Již tady se tedy hovoří o „chlapcích z ulice“, ač pochopitelně problém dětí žijících a vyrůstajících na ulici a majících sklon vinou tíživé situace k následnému pochybnému způsobu života, se najde mraky i v minulosti dávno předtím a jejich osudy jsou oblíbeným

² Svatořečen byl papežem Piem XI. na velikonoční neděli 1934, v roce 1989 byl Janem Pavlem II. prohlášen za Otce a učitele mládeže a je pokládán za jednoho z největších vychovatelů všech dob

a vděčným tématem mnohé literatury a nepřehledného množství filmů. Uvedme si namátkou např. příběh Huckleberryho Finna či Olivera Twista.

Co je tedy na příkladu Dona Bosca však jiné, že dokázal množství chlapců skutečně proměnit a získat si je tím nejlepším možným způsobem?

Italský kněz a učitel se dostal časem právě i k mladým mužům, kteří byli za různé krádeže a podobné delikty zavíráni v místním vězení. Po krátkém čase si Don Bosco získal srdce i nejproblémovějších mladíků a dokázal přetvořit jejich vnímání světa. Poskytl jim to nejcenější, totiž vnitřní odpuštění a skutečný vztah k Bohu i lásku k ostatním. Dospívající chlapci tak na sobě zakusili první plnou důvěru, se kterou se ve svém životě vůbec setkali.

Jedním z nejsilnějších okamžiků popsaných v knize i filmu *Don Bosco* je scéna, kde Don Bosco zůstává do poslední chvíle s mladým mužem, který v zoufalství zabil tyrana z místní továrny, ale upřímně svého činu lituje. Přičemž v posledních chvílích říká: „*Víte, nikdy jsem nikoho neměl rád... ale Vás mám, Done Bosco.*“ (Don Bosco, 2004)

Myslím, že to je velmi výmluvný příklad vztahu, který si dokázal Don Bosco vybudovat s chlapci, o které se staral a kterým byl, dalo by se bez přehánění říci, otcem. Chlapci jej milovali a on je učil, vychovával a trávil s nimi veškerý svůj volný čas, proložený hrami a zábavou v duchu svých třech základních pilířů: **rozumu, laskavosti a náboženství**. Celou svou metodu výchovy nazval **preventivní systém**. (Don Bosco, 1940) Ve svých oratořích³ propagoval jak zábavní složku, množství her a sportovního vyžití a hudbu, tak velmi zdůrazňoval důležitost modlitby a blízký vztah s Bohem. Sám byl více nežli dobrým příkladem.

Uvedu zde dva z jeho citátů týkající se výchovy z období již po založení řádu salesiánů, které zůstávají aktuální i dnes:

„Salesián musí svým ustavičným dohledem a především pozornou péčí takřka znemožnit dětem hřích. Musí pořád žít se svými žáky. Pod jakým názvem? Jako představený? Jako špehoun? Nikoliv, nýbrž jako otec, jenž nenechá své děti nikdy samy, dokud jejich svoboda není výchovou zabezpečena.“

³ první byla zasvěcena Františku Saleskému (pojmenován podle něj i řád salesiánů)

„Bez lásky není důvěry a bez důvěry není výchovy.“

Vždy kladl důraz na důležitost důvěry, kterou tehdejší společnost vůči mladým chlapcům naprosto postrádala. Snažil se podat záchranou ruku všem, pochopit individuálně každého chlapce, neodsuzovat, ale pouze pomáhat - tím bylo propojeno vzdělávání a zároveň blízkost Pánu. Ve všem se dokonale podřizoval Bohu, veliká víra v jeho laskavé působení mu dodávala sílu, odhodlání a ochotu dále pokračovat.

Dona Bosca by také bylo možné dát do komparace s P. René-Lucem. P. René-Luc by se dal považovat s mírnou nadsázkou za jeho „moderní“ období, ale s tím rozdílem, že Lucovo dětství a dospívání připomíná spíše odchovance Dona Bosca, „chlapce z ulice“, grázlíka z rozporuplných sociálních poměrů.

I nyní je odkaz Dona Bosca velice aktuální a stále nadčasový. Kdo by neznal salesiánský řád či salesiánská střediska mládeže, která se opírají právě o počáteční myšlenky pomoci mladým hochům a dívkám přímo z ulice, potažmo tedy dětem a dospívajícím z problematických a nefungujících rodin. Fungují na bázi „zastřešených pravidel ulice“. Tzn., že pravidla nejsou nikterak přísná, pouze zahrnují zákaz kouření, distribuce drog, sprosté mluvy a pochopitelně také násilí či krádeží.

Neziskových organizací snažících se pomoci mladým lidem v těžkých sociálních situacích je i u nás více, stejně jako organizací světových, o jedné z nejúspěšnějších, vzniklé v USA, se ještě v práci zmíníme, protože souvisí s problematikou amerických gangů. Práce si však neklade za úkol konkrétní organizace detailně popisovat, vyčerpávajícím způsobem přibližovat jejich působení nebo hodnotit úspěšnost. Salesiánské středisko bylo zmíněno pouze jako jeden z možných příkladů.

3.3. Gangy

Výraz **gang** pochází z angl. *to go* a významově pojmenovává **mužskou skupinu**, dnes téměř výlučně **zločineckou**. Její člen se nazývá **gangster**.

Velmi výstižný popis života amerických gangů adolescentní mládeže a mnohdy ještě dětí odkrývá kniha sepsaná na základě skutečných událostí *Dýka a kříž*.

„Boje, sex, narkotika - to jsou dramatické projevy bídy mládeže newyorských gangů. Jsou to však jen zevní symboly hluboké vnitřní nouze, osamělosti. Touha nějak se v životě

uplatnit. Nejsmutnější však bylo, jaké tito hoši měli nízké cíle. Ideály? Lze vůbec nazývat ideálem to, když jejich životním cílem je nový klobouk? Takový s úzkým okrajem. Klobouk je pro tyto hochy symbolem. Nejednou jsem viděl mladíka na ulici, jak se třese zimou, protože neměl kabát. Na hlavě mu však seděl ‚alpin‘ za 25 dolarů.“ (Wilkerson, 1969, s. 44)

Členové gangů v New Yorku, hlavně z pochybného Brooklynu, byli především černoši či Portorikánci, vytvářející menší pouliční gangy, které se tvořily podle etnické příslušnosti a bydliště.

Nikoli jen zajímavě, ale spíše dosti hrozivě jsou líčeny zákony tamějších gangů, které téměř znemožňují člověku z gangu vystoupit, a tím jen těžko nahrávají změně.

„Když se někde zakládal nový gang nebo když řady z nějakého důvodu prořídly, kterýkoliv hoch z okolí se mohl stát obětí jednoho z nejzlomyslnějších výmyslů bojových gangů. Byl prostě naverbován. Zastavili ho na ulici a jednoduše mu sdělili, že je od této chvíle členem gangu. Zúčastní se všech jeho bojových akcí a bude poslouchat jeho zákony. Kdyby odmítl? Nejprve ho prostě zbijí. Odmítá-li dále, zlámou mu palce nebo ruku. Když neposlechne znovu, je bezprostředně ohrožen na životě. Kdo gangy zná, nebere tuto výzvu na lehkou váhu, mnoho hochů se podřídí.“ (Wilkerson, Dýka a kříž, s. 81)

3.4. Extremistické skupiny v ČR

Extremismus vždy útočí proti normám společnosti a principům zakotveným ústavou a zákony, zjednodušeně **proti demokracii**. Vymezení termínu je však značně sporné.

Extremismus je zpravidla spojován s protirežimní či antidemokratickou politikou (levicový a pravicový extremismus, komunismus, nacismus aj), ale jen těžko vymezit pojem zcela přesně vzhledem k faktu, že dosud neexistuje všeobecně akceptovatelná „*teorie extremismu*“. K tomu se vyjadřuje i Klaus von Beyme: „*Můžeme hovořit pouze o ‚parciální teorii‘⁴, která je výlučně normativní a rámcová ve vztahu k extremismu. Jejím cílem je potom vymezení interpretačního pole na základě ústředních pojmů, popis extremistických projevů v rámci těchto kategorií, vzájemná komparace, ohraničení a jejich utřídění.*“ (Danics, 2005, s. 14)

⁴ ‚parciální teorie‘ - dílčí, částečná teorie extremismu

V práci je podstatné, vzhledem k respondentům v návaznosti na její praktickou část zaměření na situaci v České republice. Bohužel s nabytím svobody po revoluci v listopadu 1989 přišlo i pár negativních důsledků, a to, například, že se začala otevřeněji projevovat právě extremistická hnutí, především rasistické skupiny. **Extrémisté nesouhlasí s kompromisy a odmítají základní normy, hodnoty a způsoby chování platné v aktuální společnosti.**

Pro účely práce však není vymezení extremismu natolik podstatné. Budeme se zde tedy pouze okrajově věnovat politické a náboženské stránce extremismu, o níž práce nepojednává, a zaměříme se konkrétně na „české gangy“, tedy extremistické skupiny, které se u nás vyznačují podobnými znaky chování jako gangy v zahraničí nebo spíše mají společné určité odchylky v chování a myšlení. Jejich myšlení ovládají myšlenky celé skupiny a semknutý vztah ke skupině ústí v nevyhnutelné fatální následky, jakými může být trestná činnost jakéhokoli charakteru. Pro účely práce nám bohatě postačí bližší seznámení s u nás hlavně v 90. letech 20. století velmi populárním extremistickým hnutím **skinheads**. Skinheads je subkultura, gangy v ní mohou vznikat jako dílčí součásti a jednotlivé party.

3.4.1. Skinheads

Přibližme si nyní trochu problematiku **hnutí skinheads**. Většina lidí vnímá automaticky subkulturu skinheads pouze jako tlupu vždy rasisticky, případně i neofašisticky či neonacisticky orientovaných osob, vyznávajících xenofobii a antisemitismus. Nicméně daný pohled je mírně zkreslený, házející všechny existující odnože do jednoho pytle. Původně totiž hnutí vůbec nemělo rasistický podtext a politický pouze ve smyslu, že první členy tvořila dělnická třída, která se vymezovala proti hippies, „intelektuálům“ a drogám. I v průběhu času jsou některé skinheadské podskupiny dokonce protirasistické (např. SHARP).

Podle některých pramenů kořeny subkultury skinheads sahají až na Jamajku do 50. let 20. století, ale zde označují pouze skupinu lidí vyznávající hudební styl ska a reggae. Jamajští přistěhovalci se začali mísit a střetávat právě se zmíněnou dělnickou třídou ve Velké Británii, v tzv. *tančárnách*. Mezi britskou mládeží se vykrytalizovaly první dva gangy - MODS a Rude Boys, které neměly politický ani rasistický podtext, přesto se jim

již od prvopočátku nemůže upřít sklon k agresivitě, oblibě rvaček často spojených s fotbalovými zápasy a konflikty s policií. Hnutí však skutečně vzniklo pouze jako apolitický sociální protest dělnické mládeže, která si nekladla vyšší cíl než oživit anglickou dělnickou subkulturu specifickou módou, patriotismem a živým zájmem o box a fotbal. (Danics, 2005, s. 38)

Nicméně příčinou vzniku nelze omlouvat působení většiny směrů a podskupin skinheads, kdy se původní myšlenky vzniku přetransformovaly v průběhu následujících let i situace do často silně politických a extremistických hnutí. Konkrétně v České republice se začalo hnutí výrazněji projevovat na přelomu 80. a 90. let, kdy se **na příkladu zahraničních ultrapravicově orientovaných skinheadských extremistů vykrystalizovala česká podoba skinheads**, která v té době měla silně **rasistické ukotvení**, zaměřené především proti Romům a cizincům tmavší barvy pleti - muslimům apod. Vinou skutečnosti, že k nám pronikalo skinheadství spíše z německé části Evropy a nikoli z Anglie, kde nemělo rasistický ani politický podtext, u nás vzrůstala naopak zmíněná ultrapravicová odnož sympatizantů a příznivců.

Současný význam slova skinheads označuje mládež cca od 13-25 let, zpravidla s vyholenou hlavou. Důraz je kladen na **silnou skupinovou identitu, potlačení individualismu a výraznou snahu odlišit se vzhledově** (typický styl oblékání a obuv DocMartens) a **symbolikou od ostatní mládeže**. Členové **odmítají všeobecně platné normy a tvoří si vlastní, které si mnohdy vydobývají násilím**. (Danics, 2005, s. 40)

V zmíněných letech největšího „boomu“ hnutí se konkrétně v Praze skinheads soustředili především v okolí Žižkova, stejně jako původní skini byli i oni velkými, mnohdy až fanatickými fotbalovými fanoušky. Výrazně sympatizovali s nacismem, nevyhýbali se bitkám a příležitostem, kdy mohli „bojovat“ za spravedlnost á la Jan Žižka, často právě pod rasistickou záminkou po vzoru Hitlera v domněnce nadřazenosti árijské rasy. Skinheads v našich podmínkách na přelomu devadesátých let v určité míře ovlivnila i populární česká hudební skupina Orlík v čele s Danielem Landou, jejíž texty navazovaly u mnohých nadřazenost bílé rasy; jako v následující ukázce:

„Bílý jezdec

Bílá zář

Bílý den

A bílá tvář

Bílý jezdec, bílá zář, bílý den a bílá tvář“

Avšak vliv hudební skupiny Orlík je značně polemizující, jelikož ji v té době poslouchal téměř každý a samotná skupina se vymezovala i ve svých dalších textech proti nacismu apod.

Následně během devadesátých let došlo k řadě fatálních útoků a dokonce vražd s rasistickým podtextem, cílených především na romské obyvatelstvo, případně na cizince s tmavší barvou pleti.

3.5. „Propad na dno“

Od problémového chování ve spojitosti s patologickými jevy či členstvím v různých extremistických skupinách a ganglech vede jen krůček ke zločinecké činnosti - krádežím, napadením, agresivnímu chování či v krajním případě i vraždám. Veškeré tyto sociálně patologické jevy nahrávají situaci, aby jedince dohnaly až na samotný okraj společenského žebříčku. Následkem jsou vysoké a těžko splatitelné dluhy, rozbití většiny vztahů, včetně vztahů s nejbližší rodinou, rozpad veškerých budoucích plánů, ztráta zaměstnání či dobré pracovní pozice, nebo dokonce dohnání až k výkonu trestu odnětí svobody.

4. Víra a křesťanská morálka

4.1. Křesťanství a jeho vznik

Pochopitelně musíme začít od „počátku“, čímž je míněn vznik samotného křesťanství a počátek křesťanské věrouky. **Křesťanství vzniká v návaznosti na učení a život Ježíše Nazaretského**, který se narodil židovské dívce Marii kolem roku 7 př. n. l. v městě Betlémě v Judsku a zemřel kolem r. 30 na návrší Golgota (neboli Kalvárie) u Jeruzaléma. **Křesťanství navazuje na židovství a na Starý zákon a příchod Ježíše Krista jako Božího Syna** je pro křesťany naplněním slibů daných ve Starém zákoně a **vykoupením lidu z hříchů jeho ukřižováním a zmrtvýchvstáním.**

„Křesťan je člověk, jehož prvořadým záměrem v životě je poznávat Ježíše Krista, Božího Syna, který se stal člověkem, milovat ho a sloužit mu. Tento společný zájem spojuje všechny křesťany navzdory neshodám ohledně konkrétních věroučných článků.“
(Schreck, 2013, s. 9)

Křesťanství bylo ve svém počátku velmi krutě stíhané Římany a první křesťané byli pro svou víru pronásledováni a zabíjeni, často ukamenováním nebo pro „potěchu“ Římanů jako součást představení vydávání šelmám v antických arénách viz. Kolosseum v Římě. (Pronásledování křesťanů, včetně brutálních vražd, je důkladně popsáno v románu z doby pronásledování prvních křesťanů *Quo Vadis*). Přesto první křesťané naplnění o Letnicích Duchem svatým (blíže viz kapitola *Působení Ducha svatého*) neohroženě i za cenu vlastních životů hlásali křesťanství a šířili je nejprve v Palestině a poté po celé Římské říši. Teprve v roce **313 vydal císař Konstantin Veliký edikt milánský**, čímž zařadil **křesťanství mezi povolená náboženství a brzy poté se dokonce stalo jediným státním, obecně uznávaným náboženstvím v Římě.**

4.1.1. Výklad křesťanství

Křesťanství není pro svůj výklad jednoduché náboženství. Když se to tak vezme, Bůh jej stvořil záměrně tak, aby jeho základní pravdy dokázalo pochopit a přijmout dítě i nejprostší člověk, a přesto nad pochopením pouze jednoho jediného článku křesťanské pravdy může génius strávit celý život. (Schreck, 2013, s. 11) Což je velmi zajímavé a jen

to dokazuje, že by se měl „správný“ křesťan neustále vzdělávat a poučovat v pravdách víry a ve výkladu křesťanství, především prostřednictvím četby Písma, ale i další literatury, aby dokázal před bezvěrci sám obhájit podstatu a náplň své víry. Jak říká svatý Jeroným: „*Neznalost Písma je neznalostí Krista.*“ Zároveň by měl upřímně věřící křesťan dokázat nasloucháním Boha v postupu vlastního dozrávání alespoň částečně pochopit Boží záměr, ať již prostřednictvím výkladu povolanych osob (kněží aj), předně však prostřednictvím vlastního niterného prožívání svého vztahu s Bohem (modlitbou, četbou a rozjímáním nad Písmem⁵, aj).

Další důkaz, že křesťanství nemůže být nikdy ani nejmoudřejšími teology zcela a bezezbytku pochopeno, dokazuje i úryvek z 1. listu Korintským svatého Pavla: „*Vždyť naše poznání je jen částečné, i naše prorokování je jen částečné; až přijde plnost, tehdy to, co je částečné, bude překonáno.*“ Dále hovoří o tom, že zatím vidíme jako v zrcadle, jako v hádance, potom ale uzříme tvář v tvář a poznáme celou pravdu. (1. Kor 13,9-12) Svatý Pavel tím chce ukázat, že pokud by nějaký člověk byl schopen pojmout výklad křesťanství celistvě a bez výjimky, neexistoval by ani žádný Bůh. Člověk byl by na stejné úrovni s Bohem, pokud by dokázal vysvětlit a pochopit podstatu a smysl všech věcí. Dokazuje to rovněž výrok C. S. Lewise: „*Není dobré dožadovat se jednoduchého náboženství. Koneckonců, skutečné věci nejsou jednoduché. Vypadají jednoduše, ale jednoduché nejsou.*“ (Schreck, 2013, s. 11) Výstižněji charakterizovat podstatu křesťanství snad ani nelze.

V křesťanství je však **prioritní především osobní vztah s Bohem**, přiblížený v osobě Ježíše Krista. Způsoby prožívání tohoto vztahu mohou být odlišné, a přesto každý může být tzv. správný. Záleží na individualitě každého. Křesťané se snaží o vztah s Bohem stejně opravdový a reálný, jako vnímají vztahy s druhými lidmi. Ze strany Boha jde však zároveň o vztah zcela dokonalý. Pokud křesťan svůj vztah k Bohu prožívá skutečně niterně, zákonitě se tento vztah promítá i do všech vztahů lidských, ať již s rodinou nebo i cizími lidmi a z toho plyne, že i tyto vztahy činí dokonalejší a upřímnější.

⁵ Písmo Sváté=Bible; je soubor knih, které křesťanství a judaismus považuje za posvátné a inspirované Bohem

4.2. Učení Ježíše Nazaretského

Křesťané věří, že Ježíš je Syn Boží a tvoří spolu s **Otcem** a **Duchem svatým Nejsvětější Trojici**. Bůh vzal na sebe podobu člověka, aby vykoupil svět z jeho hříchu a zemřel na kříži pro spásu světa a z lásky k církvi. Tři dny po ukřižování vstal z mrtvých, vstoupil na nebesa a tím otevřel cestu ke spáse celého světa.

„Neboť Bůh tak milovat svět, že dal svého jediného Syna, aby každý kdo v něho uvěří, nezahynul, ale měl věčný život. Neboť Bůh neposlal svého Syna na svět, aby svět soudil, ale aby svět byl jeho prostřednictvím spasen.“ (Jan 3,16-17)

Hlavní smysl veřejného působení Ježíše Krista sestává ze **zvěstování Božího království** a **uvádění do pravdy**. Pochopitelně je s tím spojen on sám jako Boží Syn a svým působením a životem dává vzniknout církvi jako přímému pokračovateli v nápodobě jeho jednání. Jako Boží syn má Ježíš moc rovněž **uzdravovat nemocné**, dokonce má **sílu uzdravit nevyléčitelné malomocenství** či **křísit mrtvé**. *„Ježíš chodil po celé Galileji, učil v jejich synagogách, kázal evangelium království Božího a uzdravoval každou nemoc a každou chorobu v lidu. Pověst o něm se roznesla po celé Sýrii; přinášeli k němu všechny nemocné, postižené rozličnými neduhy a trápením, posedlé, náměsíčné, ochrnuté, a uzdravoval je.“* (Mt, 4,23-24)

V Bibli však výrazy jako „nemocní“ či „trpící“ se netýkají pouze tělesné schránky člověka, nýbrž člověka v jeho celistvé podobě - po stránce psychické, sociální i duchovní. Zajímavé je v souvislosti s trestanci zdůraznit Ježíšovo chování, popisované v evangeliích, kdy často jedl společně s „celníky a hříšníky“⁶, což v přeneseném slova smyslu reprezentuje právě onu tehdy zcela opovrhovanou sortu lidí, převedeno do dnešní doby zločince, zloděje, lehké děvy a jim podobné. Na pohoršování farizejů a jejich zákoníky, Ježíš reaguje, že lékaře nepotřebují zdraví, nýbrž nemocní. Nadto dodává, že nepřišel k pokání volat spravedlivé, ale hříšníky. (Lk, 5,27-32)

Právě z obdobných biblických úryvků vychází i **inspirace v samotném Kristu pro pastorační pracovníky, aby pokračovali v jeho díle, hlásali radostnou zvěst (evangelium) a zpřítomňovali Krista ve službě druhým, právě včetně pomoci lidem na okraji společnosti.**

⁶ Celník byl úředník vybírající clo, často však podvodník, vybíral víc, než bylo třeba

4.3. Vliv víry

Způsob, jakým víra může působit na člověka, je zcela specifický a těžko obecně vysvětlitelný, jelikož se jedná o natolik intimní záležitost, o které málokdo dokáže hovořit, i kdyby chtěl. Přestože je církev společenství věřících a i Bůh samotný tvoří společenství tří osob (Bůh Otec, Syn a Duch svatý), přesto **samotné prožívání víry a vztahu s Bohem je u každého zcela osobní záležitostí.**

Lze rozlišit i různá chápání víry. Je např. rozdíl, zda si člověk vpustí Boha tzv. do celého svého života a nechá jej prostupovat jeho každodenním chováním i při „světských“ záležitostech, nebo má striktně vymezený čas strávený na bohoslužbách, v modlitbě či dalších „náboženských chvílích“ a v čase mezitím funguje vlastně obdobně jako jakýkoli ateista.

V předávání víry v počátečním stádiu je velmi důležité, jakým způsobem se poddává (první socializace v rodině), aby u dítěte nevznikl spíše negativní obrázek omezení svobody a pouhého dodržování vymezených zásad. V průběhu dospívání, kdy si dítě začíná tvořit vlastní obraz o světě, je pak důležitý vliv dalších lidí a prostředí - včetně vrstevníků, skupin a společenstev, ve kterých se vidá s věkově blízkými lidmi. Nelze opomíjet mnohdy i ze všeho nejpodstatnější osobní zkušenost, konkrétní zážitek, který může být opět kladného či záporného rázu v dalším vnímání Boha.

U víry v Boha je důležité zvnitřnění víry, tak aby se nestalo, že hraje pouze roli generacemi předávané tradice a zažitých zvyklostí. Nejednalo by se v takovém případě v jejím přijetí o skutečně svobodné rozhodnutí jedince, což hrozí zejména u rodin, kde je praktikována křesťanská výchova odmalička. Jedinec víru přejímá, ale občas mu paradoxně může zabránit vidina její samozřejmosti dosáhnout takové hloubky a přesvědčení jako např. tomu, který se rozhodl přijmout víru a křest v dospělosti nebo v čase dospívání, navzdory své rodině a okolí.

I u rodin, které mají ryze křesťanské kořeny a praktikují křesťanskou výchovu, tedy zůstává stěžejní, aby jedinec v průběhu dospívání dozrál do bodu, kdy si sám bude klást mnohdy i rozporuplné otázky ohledně své víry. Jak se říká, o čem se nepochybuje, to není pevné. Platí to tak doslovně o vztazích k druhým lidem, které většinou až po překonání počátečních nejistot a pochybností skutečně za něco stojí. Stejně to tak povětšinou bývá

i se vztahem k Bohu. I zde hrají významnou úlohu pochybnosti a s tím spojená skepse, mnohdy i krátkodobé odvrácení od Boha, které občas není na škodu. Tím, že si člověk sám svou víru dokáže obhájit, přijmout a zvnitřnit, stává se opravdovější, stabilnější a dokáže skutečně vytvořit reálný vztah s Bohem. Jedinec víru pouze nepřevzme jako tradici rodiny, ale přijme ji zcela dobrovolně a svobodně, protože dospěl k vlastnímu rozhodnutí ji přijmout. Takovému rozhodnutí může předcházet i silný vnitřní zážitek často doprovázený i slzami či jiným emocionálním projevem.

4.4. Církev

Mnoho lidí chápe církev jen jako instituci církevních hodnostářů a takové zjednodušené chápání si dokonce osvojují i někteří křesťané. Tím pádem však na církev nepohlíží správným způsobem, posuzují ji přes tlusté zkreslující okuláry, neberou ji jako skutečnost, čím církev skutečně je nebo by alespoň měla být. Výroky typu „*věřím v Boha, ale nemám rád církev*“ nejsou ojedinělé ani mezi lidmi, kteří se považují za věřící. Tím pádem však nechápou, že popírají sami sebe. Jelikož pokud se považují za křesťany, tedy následovníky Krista, jsou i oni sami rovněž součástí těla Kristova neboli církve. **Všichni křesťané tvoří tělo Kristovo, tedy tvoří církev.**

Jelikož všichni moji respondenti se hlásí ke katolické víře, stejně jako kněží, se kterými jsem se v rámci rozhovorů setkala, a rovněž P. René-Luc, jehož život je částečnou inspirací celé práce, je rovněž katolický kněz, přiblížíme si blíže právě katolickou církev.

Výraz „**katolický**“ (katolický=z řec. kath'holú= celkově, se vztahem k celku) není v Novém zákoně vztažen k církvi, křesťanští autoři jej však záhy začínají používat. Zprvu především ve zřetelných souvislostech christologických: univerzalita církve je odvozena od univerzality Kristova díla a církev je „**katolická**“ tím, že **hlásá celého Krista**. (Filipi, 2012, s. 61) Teprve později se název překlene i do významu geografického a významově chápaného, že se rozprostírá po všech zemích a postupně začíná nabývat významu „**v celé šíři zjevené pravdy**“, na rozdíl od chápání hereze – jako pravdy ve zkrácené a částečné podobě. (Filipi, 2012, s. 62)

Katolická církev také pevně věří, že Bůh zamýšlel, aby byla jedna církev, jejíž **hlavou** (Ef 1,22) a **úhelným kamenem** (Ef 2,20) **je sám Ježíš Kristus**. Vychází přitom přímo

z Bible. V tomto nahlížení jsou apoštolové prvními biskupy a Kristus si vybral apoštoly sv. Petra a Pavla, aby církev vybudovali. Pochopitelně církev není dokonalá jako je dokonalý samotný Kristus a i lidé patřící do církve se vyznačují chybami a nedostatky. Za dobu svého více než dvoutisíciletého působení prošla pochopitelně i řadou skandálů a mnoha spornými či negativními počínáními. Vždyť ale již Ježíš se stýkal s lidmi nedokonalými, a přesto bylo mnoho z nich jeho přáteli a jednal s nimi jako se sebou rovnými - Marie Magdalská, celníci, zrádci, svatý Petr, který ho zradil a přesto, nebo možná právě proto, ho Ježíš pověřil založením církve. (Meuser, Baer, 2003) Znamý teolog Karl Rahner církev charakterizuje slovy: „*Církev je stará dáma s mnoha vráskami. Ale je to moje matka. Člověk přece nevztáhne ruku na vlastní matku.*“

Více k poslání církve v návaznosti s prací obsahuje podkapitola *Církev a vězni*.

4.5. Působení Ducha svatého

„Naděje však neklame, protože Boží láska je nám vlita do srdce skrze Ducha svatého, který nám byl dán.“ (Řím 5,5)

Duch svatý je křesťany chápán jako **třetí osoba Nejsvětější Trojice**. Doplnuje tedy **Trojedinost Boha - jeden Bůh ve třech osobách - Bůh Otec, Ježíš Kristus Syn boží a Duch svatý**. Duch svatý žije v církvi a vede ji, stejně jako žije v každém člověku, který se otevřel Bohu. (Meuser, Baer, 2003)

Duch svatý podle knihy Skutků v Bibli byl seslán na apoštoly v podobě „ohnivých jazyků“ o Letnicích v Jeruzalémě 50 dnů po Velikonocích a 10 dnů po Nanebevstoupení Páně⁷. Je zde popisováno, jaká změna u apoštolů nastala, jak rázem dostali sílu, o které hovořil Kristus a kterou jim přislíbil právě prostřednictvím Ducha svatého. „*Uzdravovali nemocné, vymítali d'ábly, křísili mrtvé. Titiž lidé, kteří se při ukřižování schovávali, vydali se po této zkušenosti se svým poselstvím k nepřátelskému světu.*“ (Wilkerson, 1969, s. 136)

⁷ svátek Letnic byl původně slaven jako svátek židovský, který připomínal den, kdy Hospodin daroval Mojžíšovi Tóru na hoře Sinaj

Letnice jsou vyvrcholením a naplněním události Velikonoc. Jak říká nynější Svatý otec, papež František: „**Duch svatý je Bohem působícím v nás.**“

První zmínky o Duchu svatém jsou již v souvislosti s příchodem Ježíše Krista ještě před jeho „oficiálně“ započatém působení v Markově evangeliu, kde Jan Křtitel hovoří o tom, který přijde po něm, je silnější nežli on a nebude křtít vodou, nýbrž Duchem svatým. (Marek 1, 7-8)

Křesťané také věří, že žádný jiný člověk, stejně jako žádná věc, nedokáže zaplnit zející díru v lidském srdci, která dává pocity strachu, nejistoty, chtivosti, nenávisti či zlosti, jelikož je člověk záměrně stvořen Bohem tak, aby pouze samotný Bůh dokázal naplnit zmíněný prostor svou láskou, a to lze pouze v případě, že se člověk dobrovolně rozhodne pro Ducha svatého.

4.6. Pomoc „odjinud“

Správný křesťan by se tedy neměl spoléhat jen na svůj vlastní úsudek a sám na sebe, nýbrž by měl Bohu svobodně dovolit v něm působit skrze Ducha svatého. Tím věřící umožňuje Bohu vstoupit i do situací, kdy sám propadá beznaději, sebelítosti, pocitům vlastní nicotnosti, bezvýchodnosti životní situace či mu krachují vztahy s druhými lidmi. Zároveň však zve Boha i do svých radostí a chvílí prožívaných ve spokojenosti a vděčnosti. Jelikož církev je společenství lidí, měla by tedy klást důraz na vzájemnou pomoc mezi lidmi. Velmi se mi líbí přístup Nicka Vujicica, který se o pomoci druhým trefně vyjadřuje ve své životopisné knize *Život bez hranic*: „*Když se cítíte jako oběť nebo propadáte sebelítosti, doporučuji vám, abyste přeměnili svůj postoj na empatický. Spojte se s někým, kdo vás potřebuje. Podejte ruku. Pracujte jako dobrovolník v útulku. Poskytněte službu jako rádce nebo učitel. Využijte svůj žal nebo hněv nebo pocit ublížení jako nástroj k lepšímu porozumění bolesti někoho jiného a k jejímu zmírnění.*“

Deklarovaný přístup není vždy snadný, pro křesťany však znamená sílu na pomoc druhým a potlačení vlastního já, čerpat nikoli ze sebe, nýbrž právě působením Ducha svatého. V tomto konkrétním případě „nakopne“ člověka už jen fakt, že citovaný výrok patří člověku, který se narodil bez končetin, a přesto se s tím dokázal vyrovnat a nyní aktivně pomáhá druhým lidem i navzdory svému nemalému handicapu. Jezdí po celém světě,

pořádá motivující přednášky pro duševně a fyzicky strádající, přičemž znatelně pomohl již bezpočtu lidí najít hodnotu sebe sama. Vše koná právě se záštitou a silou Boží, jelikož Nick je silně věřící a svou víru skutečně prožívá v pomoci druhým.

5. Vězeňská duchovenská péče

5.1. Církev a vězni

Osoby vězeňských duchovních⁸ vždy zprostředkovávaly, jak v historii, tak v současnosti, pokud ne jeden z počátečních, tak rozhodně a bezesporu jeden z nejpodstatnějších a rozhodně také prohlubujících impulzů ke skutečně vědomé změně. Zpravidla právě oni seznamují vězně s křesťanskými a morálními hodnotami obecně a více do hloubky.

V minulosti se úloha vězeňských duchovních pochopitelně vyvíjela, ale kněží a církev obecně byla vždy propojena s pomocí druhým, k podpoře chudých, nemocných a v neposlední řadě právě i vězňů. S tím, jak tuto pomoc potřebným převést do praxe, nás blíže seznamuje teologická disciplína **praktická teologie** (dříve *pastorální teologie*). K vysvětlení pojmu **vězeňská duchovenská péče**, musíme nejprve osvětlit pojem jemu nadřazený – praktická teologie. Praktická teologie v užším slova smyslu znamená: *„Disciplínu, která si ve svém vývoji v současné době všímá především životních situací člověka, ty pak teologicky promýšlí (reflektuje, interpretuje) ve snaze člověku pomoci, formulovat motivaci k pomoci, nabídnout a poskytnout náměty k jednání, k rozhodování.“* (Kříšťan, 2008, s. 17)

V rámci **vězeňské duchovenské péče** působí pastorační pracovníci, kteří pracují a pomáhají osobám ve **výkonu trestu odnětí svobody**.

Obecně se práce opírá především o pojmání praktické teologie u katolické církve.

Stěžejní funkce církve v současném světě tvoří tři složky: martyria (svědectví), leiturgia (slavení před Bohem, bohoslužby) a diakonia (služba lásky, charita). Bývá přidáváno i čtvrté - koinonia neboli péče o jednotu, sourozenecké společenství. V praktické teologii jako jedna z nejpodstatnějších je **diakonická složka**. Blíže specifikováno se jedná o uvedení křesťanské víry do praxe prostřednictvím pomoci druhým a potřebným. Význam diakonie není v žádném případě ani významnými teology (viz Herbert Haslinger či Rolf Zerfab) považován za méně podstatný bod, přidáný k celistvosti účelu a služby církve,

⁸ Duchovní je obecně označení osoby, která je prostředníkem mezi věřícími a Bohem. V katolické a pravoslavné církvi se duchovním může stát pouze pokřtěný muž prostřednictvím kněžského svěcení, v evangelických církvích svěcení neprobíhá a ordinovány bývají i ženy.

ale je spíše vyzdvížen a oceněn jako složka velmi podstatná, která vlastně **zpřítomňuje Boha při daných situacích služby druhým**, a tak dává význam až téměř nadřazený nad ostatní pojmy. (Opatrný, 2008, s. 66).

Stejně tvrzení dokazuje i ambivalentní přístup. I přestože je diakonia stavěna na jakýsi okraj „vnější“ oblasti církve, slouží zároveň **jako nástroj pro to, aby byla stabilizována církev ve vztahu ke společnosti**. Haslinger dokonce tvrdí: „*Hodnověrnost a akceptace církevních charitativních organizací ve společnosti je brána jako důkaz a důvod pro hodnověrnost a akceptaci instituční církve. Diakonie tak slouží církvi k tomu, aby prokázala opodstatněnost své existence.*“ (Opatrný, 2008, s. 66).

Po osobních rozhovorech přímo s vězeňskými duchovními, v tomto případě konkrétně s vězeňskými kaplany, člověk zjišťuje, jak velmi náročnou práci zastávají, a to především po stránce psychické. Pokusím se tedy alespoň částečně poodhalit roušku, a tím přiblížit mnohdy náročnou realitu.

Povolání pastoračního pracovníka povětšinou nevzniká z pouhého zájmu o danou problematiku, nýbrž spíše na základě poslání, povolání.

Pochopitelně práce se nesnaží vězeňské duchovní nikterak mystifikovat, stejně jako z osobních rozhovorů i jiných pramenů jasně vyplývá, že povětšinou bývají druhým nebo až téměř posledním krokem na cestě k přehodnocení priorit života či přímo k obrácení. Jejich role zpravidla spočívá spíše v prověření opravdovosti víry jedince, v posílení a vytrvání ve víře. Zjištění, jestli to daný jedinec myslí s radikální změnou opravdu vážně, se projeví až za několik let na svobodě.

Pokud bychom zde mluvili o čistě psychologickém a jakémsi pouze osobnostním působení pastoračního pracovníka, trochu bychom se ochuzovali o druhou, a koneckonců zřejmě v práci i podstatnější, ač hůře dokazatelnou stránku věci. Podle obecně uznávaných dogmat katolické církve⁹ je nejdůležitějším stanovisko vycházející z teologie. S tím je propojené působení Ducha svatého, který dodává veškeré potřebné dary ke službě druhým a prostupuje činností pastoračních pracovníků. „*Já budu prosit*

⁹ Teologie vychází z nauky církve, jež spočívá na Božím zjevení. V průběhu dějin se na pozadí Božího zjevení nauka církve precizuje. Dogmata představují pregnantní formulaci poznaného Božího tajemství, které mají závažnou funkci ve vnitřní struktuře církve; slouží totiž k vytváření a uchovávání vnitřního konsensu církve. Bůh promlouvá často právě skrze druhé lidi. Často jsou oni vnímáni jako zprostředkovatelé pomoci druhým. ThLic. Prokop Brož Th.D.

Otce, a dá vám jiného Přímluvce, aby s vámi zůstal navždy: Ducha pravdy. Svět ho nemůže přijmout, protože ho nevidí a nezná. Vy ho znáte, neboť přebývá u vás a bude ve vás.“ (Jan 14,16-17)

Tvrzení, že práci vězeňských duchovních prostupuje Duch svatý, může být pochopitelně, zvláště pro ateisty problematické. Přesto si musíme uvědomit, že vězeňští duchovní mají v první řadě především **poskytnout útěchu, pomoc, podporu a „potravu“ pro duši**, a to nikoli v první řadě cestou psychologie, ale **cestou duchovní**. S duchovní péčí o vězně však velmi úzce souvisí právě i sociální kontakt, specifický vztah, o kterém se dále ještě rozepíší. Zde můžeme vyzorovat **velmi úzkou spojitost se sociální prací**. Vždy v minulosti plnili duchovní i funkci jakýchsi sociálních pracovníků, i ve vztahu k vězňům.

Praktická teologie velmi úzce souvisí s dalšími disciplínami zabývajícími se člověkem a jeho individuálním vývojem vzhledem ke společnosti a prostředí. Tedy konkrétně **sociologií**, již zmíněnou **psychologií**, **filozofií** a v neposlední řadě uvedenou **sociální prací**.

„Ovocem Ducha je láska, radost, pokoj, shovívavost, vlídnost, dobrota, věrnost, tichost, zdrženlivost. Proti takovým věcem se nestaví žádný zákon.“ (Gal 5, 22-23)

Na první pohled to může znít jako klišé, ale pouze s čistě psychologickými „fígly“ (a tímto nikterak nepodceňuji hodnotu, význam ani rozsah samotné psychologie) se jen stěží dá dosáhnout stejných výsledků jako s přístupy, které hlásá křesťanská vírouka, která staví na první místo Boha jako Lásku, a to aplikované do přístupu k lidem. (Bůh je v biblickém chápání synonymem lásky.)

V zajímavém rozhovoru s vězeňským psychologem a jáhnem PhDr. Milanem Novotným se dočteme téměř identickou myšlenku. Vyslovuje tezi, že začínal vysloveně jako odborník v oblasti psychoterapie neopřené o žádný duchovní rozměr, ale postupem času začal zjišťovat přímo na věznicích, že neustálým nasloucháním jejich potřeb, musel vyslyšet hlas volající po něčem hlubším a nechat se vysvětit na jáhna a sám přijmout víru v Boha, aby dokázal druhým pomáhat překonávat temná údolí, v nichž je i psychologie krátká. (Adalbert, 6/2015/roč. XXV.)

5.2. Úloha vězeňského duchovního

V úvodu podkapitoly vězeňské duchovenské péče jsme naznačili úlohu vězeňského duchovního, nyní přišel čas popsat ji podrobněji a přiblížit pokud možno co nejvýstižněji její funkci.

Budu zde vycházet nejen z literatury, ale rovněž z osobních výpovědí dotazovaných vězeňských kaplanů a také z kvantitativní vyhodnocující studie pastoračního pracovníka působícího ve věznicích Michala Brandy, přičemž se pokusím získané informace spojit v ucelený a přehledný celek.

Činnost vězeňských duchovních, stejně jako u všech ostatních pastoračních pracovníků¹⁰, **se chápe v širokém slova smyslu jako soubor činností, v nichž církev navenek i dovnitř realizuje svoje poslání.**

„Pojem pastorační činnosti je soubor činností, jejichž cílem je podpora kvality života člověka ve všech jeho dimenzích (biologické, psychologické, sociální a spirituální), avšak za předpokladu, že tato podpora má svá východiska či motivaci v evangeliu; že je zakotvena v křesťanském pojetí života.“ (Kříšťan, 2008, s. 20)

I když věznic navštěvují i duchovní jiných vyznání, má práce sleduje křesťanské duchovní, pro které je **společnou největší inspirací ve vykonávání nesnadného povolání příklad samotného Ježíše Krista**. Vycházejí přitom ze základního křesťanského učení opírající se o Písmo svaté. Ještě specifičtěji vyjádřeno, jelikož práce pojednává především o katolických duchovních, opírají se rovněž o dogmata katolické církve¹¹.

V dnešní době však již není úlohou vězeňského duchovního pouze seznamovat vězně se základními křesťanskými věroukami a texty Písma. Pochopitelně stále na nich staví a vychází z nich. Ale mezi kompetence vězeňského duchovního nemůže dnes patřit „pouze“ znalost teologie a kvalitní morální zakotvení, ale zároveň by také měl vhodně doplňovat práci psychologů, psychiatrů, pedagogů a vychovatelů a uplatňovat vlastní znalosti z psychologie, filozofie i sociální práce a využívat je k lepšímu celistvému pochopení člověka. Přesto **hlavní opěrný bod** stále zůstává **v teologii**, tzn., že **člověka a**

¹⁰ pastor=postava pastýře, v Písmu se často setkáváme s označením „pastýř“, i sám Ježíš Kristus se nazývá „dobrým pastýřem“

¹¹ Dogmata katolické církve, tj. články víry, církev vyznává jako zjevenou pravdu. Vyhláší se na koncilech, tj. shromážděních katolických biskupů z celého světa či samotným papežem po poradě s ostatními biskupy.

jeho situaci vidí ve světle Krista s jeho poselstvím, činy a zmrtvýchvstáním. (Křišťan, 2008, str. 20)

Duchovenskou službu ve věznicích a vazbách **Vězeňské služby České republiky** mohou mimo pověřených křesťanských duchovních vykonávat i církví zplnomocnění laici. Všichni jsou dobrovolně členy občanského sdružení **Vězeňské duchovenské péče**. Pouze pro základní informaci, vznik organizace se datuje na r. 1994 (navázalo na křesťanskou práci vykonávanou ve věznicích po r. 1989) a sdružuje členy z deseti církví. Největší zastoupení mají protestanští duchovní, následně katolíci a v minimálním počtu církev pravoslavná. V práci se blíže zaměříme na **vězeňské kaplany**, především z řad katolické církve, kteří jsou součástí **Vězeňské duchovní služby**. V současnosti je činných celkem 34 vězeňských kaplanů, působících ve 23 věznicích a vazebních věznicích. Pochopitelně i vzhledem k prostředí převažuje hojně počet mužů nad ženami, načež převládají duchovní ve věku 45-54 let.

Všechny ostatní údaje, jako např. doba, kterou se vězeňští duchovní práci věnují či kolik času průměrně službou stráví, jsou dohledatelné a pro práci nyní nepodstatné.

To, co ve skutečnosti může být průlomové, je působení vězeňských duchovních v pozitivním slova smyslu na obrat v smýšlení, chování a jednání jedince a na uspořádání zcela nových priorit vězňů, což zahrnuje bezesporu i samotnou osobnost jednotlivých pastoračních pracovníků ve vězení, jejich vlastní motivace pro službu a schopnost motivovat a pozitivně působit na vězně. Zde je situace dosti individuální.

Co je tedy náplní práce vězeňského duchovního? Mezi základní činnosti práce patří: vedení bohoslužeb, vysluhování svátostí, biblická výuka, pastorační rozhovor, volnočasové aktivity a jiné odborné aktivity. Samotní duchovní spatřují hlavní smysl především v **osobních rozhovorech** s vězni. Zprvu nikoli v bohoslužbách, které jsou pouze malou součástí celku, ale v pastoračních rozhovorech, které často zasahují do hloubky duše konkrétního člověka a dotýkají se niterně jeho problému, míří tedy k přímé podstatě.

Velký důraz vězeňští duchovní, můžeme upřesnit vězeňští kaplani, přikládají také **skupinovým akcím**, které pořádají ve věznicích, a které spadají do **volnočasových aktivit**. Tím je myšlena zpravidla skupina 5 až 10 lidí, ve které se diskutují témata, která zúčastněné vězně zajímají, a která jsou svým charakterem určena právě do přítomnosti

duchovního „vůdce“ nebo mají vzdělávací charakter, kdy pastorační pracovníci seznamují vězně se základy křesťanství a jeho hodnot (katechumenát). Daly by se nazvat **biblickými hodinami**. Často mají právě ale přesah i do dalších oblastí a k lepšímu poukázání na skutečnost a kladné motivaci jsou vězňům pouštěny také různé filmy a pořady, které mohou svými podněty rozvířít myšlenky nad dosavadním i budoucím životem a postoji. Další inspiraci hledají např. ve vhodné literatuře, pomineme-li nyní samotné Písmo.

Jak se říká, vězeňský duchovní je **pomocník na cestě k obrácení, nabízí výběr jiné možnosti, dává podněty ke změně a na příkladech jednotlivých náboženských i běžných lidských činností poukazuje na tuto možnost volby a nabízí pomoc v případě, že projeví klient zájem**. Důraz je kladen na **svobodné rozhodnutí** každého a poté záleží jen na jednotlivci, **zda pro své obrácení chce skutečně něco udělat**.

Činitelem, který bezesporu ovlivňuje pozitivní působení na člověka, je zajisté i přehled a prohlubování vzdělání v **penitenciární péči**, který duchovního opravňuje k výkonu činnosti a poskytuje mu patřičný vhled do problematiky. Dalším podstatným faktorem je konkrétní situace a potřeba konkrétní angažovanosti, tzn., do jaké míry pastorační pracovník ovlivňuje a působí na člověka, kterému nabízí pomoc, jak člověk sám reaguje a do jaké míry, jak již bylo zmíněno, danou pomoc přijme či nepřijme. Duchovní by rovněž měl, a ve většině případech se tak i děje, pro maximální výsledky spolupracovat s ostatními odbornými zaměstnanci vězeňské služby.

5.2.1. Motivace vězeňských duchovních

Přibližme si motivaci nejprve obecně. **Motivace se dá charakterizovat jako intrapsychicky probíhající proces** (má svůj zdroj ve vnitřní a vnější situaci individua) **vyústující ve výsledný vnitřní stav, motiv**. Důležitým faktorem je konečný cíl, který motivaci vlastně pohání. Což je opět vnitřní stav související s psychikou jednotlivce. **Motivace i motiv jsou především vnitřní procesy a stavy, čímž je přizpůsobeno chování, aby se dosáhlo daného cíle**. Dosažený cíl a motiv nikdy není hmatatelný, ač se ho často dosahuje skrze vnější objekty, které však jsou pouze prostředky realizace. (Nakonečný, 1996, s. 7)

Motivace vychází etymologicky z latinského *movere*, což znamená „*pohybovat*“, což v přeneseném významu můžeme nazvat rozpohybování určitým směrem k jasnému cíli. Dynamické síly, které proces provázejí, se nazývají **motivy**. (Nakonečný, 2009, s. 177)

Motivace je hnána 5 základními zdroji - potřebami, návyky, zájmy, hodnotami a ideály. Nejvýznamnější teorií potřeb je Maslowova pyramida potřeb, která však řadí potřeby sebetranscendentní, tedy duchovní, až na vrchol pyramidy, tedy jako nejméně člověkem vyžadující. Právě např. duchovní praxe však tuto teorii často vyvrací, jelikož mnohdy bylo dokázáno, že dosažení vyšších cílů předčilo dokonce i potřeby fyziologické.

Vězeňský duchovní, potažmo jakýkoli pastorační pracovník vykonávající službu ve vězení, musí mít vlastní silnou motivaci ve výkonu tohoto mnohdy na první pohled spíše demotivujícího povolání, aby dokázal motivovat své klienty.

Častěji se může duchovní setkávat spíše s případy, kdy osoba propuštěná z vězení nedokázala změnu ustát a vrací se zpátky. **Syndrom vyhoření** by tak mohl být u vězeňských duchovních snad ještě více znatelný než např. u povolání učitele. Vždyť často nevidí pozitivní ovoce svého působení. Avšak vyslovená teoretická domněnka je rozporuplná, jelikož osobně jsem se setkala s vězeňskými kaplany, kteří mi dané tvrzení spíše vyvrátili s tím, že motivaci rozhodně mají a konkrétně moji respondenti zůstávají i v kontaktu s těmi, kterým pomohli. Stejně tak to vyvrací kvantitativní výzkum M. Brandy mezi vězeňskými kaplany, kteří nevidí svou práci jako beznadějnou. Určitě hraje roli i další vzdělávání a upevňování jejich postojů, stejně jako jsou nezastupitelné zdánlivě nepodstatné reakce okolí - projevy uznání, poděkování, povzbuzení, vyjádření úcty k náročné práci apod. Motivace však má nepochybně i druhý rozměr. Čímž je myšleno právě pevné zakotvení ve víře a vedení Bohem, které dává práci smysl samo o sobě a dodává patřičnou sílu, důvěru a smysluplnost povolání.

5.3. Charisma

Faktorem snad nejvíce a nejúčinněji působícím na změnu smýšlení druhého člověka je **osobní charisma**. Zde je dvojitý rozměr vysvětlení tohoto pojmu, a to z pohledu „světského“, jelikož se dnes výraz charisma používá jako obecný pojem pro „*zvláštní dar nebo rys osobní přitažlivosti a kouzla*“. (<https://cs.wikipedia.org/wiki/Charisma>) S

obdobným významem se setkáváme i v sociologii a psychologii. Charisma zde tedy může být sice přitažlivá vlastnost, ale v daném významu se může vyskytovat i u ryze negativních osobností lidských dějin (viz Hitler, Stalin apod).

Avšak tento pojem je původem zcela zakotven v náboženství a v židovsko-křesťanské tradici, a zároveň jde ve významu ještě hlouběji. Konkrétně **charismaty** neboli **dary Ducha svatého** jsou obdařeni někteří jedinci a jsou jimi **nápadné a mimořádné schopnosti**. Tyto výjimečné schopnosti by neměly sloužit k individuální potřebě a nadřazenosti, nýbrž by měly **pomáhat k službě druhým, především pak posile a pomoci církvi**. O darech Ducha svatého se dočteme, mimo jiné, např. v 1. listu Korintským, dle Ježíšova příslibu „znamení“. (Jan 14,16) Patří mezi ně např. moc uzdravovat, prorokovat, dar moudrosti, rozumu, lásky, zbožnosti aj. (1 Kor 12,4-11)

Tyto charismatické dary Ducha svatého, mezi něž může patřit např. i dar mluvení jazyky tzv. *glosolálie*¹², se vyskytují už u sv. Pavla, ale setkáváme se s nimi i v současnosti. Můžeme jmenovat některé charismatické osoby - např. Vojtěcha Kodeta či Kateřinu Lachmanovou, kteří jsou zároveň hlavními propagátory každoroční Katolické charismatické konference v Brně. Nejedná se tedy vůbec o spornou záležitost minulosti, o které stojí „pouze“ v Bibli, ale zpřítomňuje se i do dnešní doby a stejně tak je i dnes zcela zjevně prokazatelná.

U každého pastoračního pracovníka je pochopitelně trochu odlišný přístup v jednání, čím se liší charakter, tím se může odlišovat i jednotlivý přístup k „chráněncům“. Mísí se vhodné metody výkonu práce a všeobecně „mantinelový“ přístup k lidem, potažmo klientům, které by však vždy mělo mít pevně zakotvené kořeny v křesťanské víře. Jednotliví pastorační pracovníci se snaží ve své práci zužitkovat spolu s vlastním individuálním pojetím a praxí vycházející z konkrétních zkušeností, poznatků a vyzkoušených a účinných postupů, rovněž právě vlastní osobité schopností a dispozice.

Poněkud odlišný pohled v souvislosti s osobním charismatem můžeme spatřovat v rozdílu mezi pastoračním pracovníkem u katolické církve, zvláště působícím v Evropě, v komparaci s církví protestanskou, hlavně v USA. U katolické církve je zde připomínáno hlavně společenství, ač v zastoupení konkrétních osob, u církví protestanských se pak

¹² tzv. glosolálie znamenají specifické modlitby, mluvení v mytickém jazyce

častěji setkáváme s jedním konkrétním člověkem, který je spíše zároveň i profesionálem pomáhajícím specifickým způsobem zvládat obtížné a zlomové životní situace. Alespoň takto je rozdíl popsán v knize *Praktická teologie pro sociální pracovníky*. Určitě je na předestřeném tvrzení většina pravdy, stačí si srovnat odlišný přístup katolické a protestantské církve obecně.

Také si dovolím opět se opřít o reálné události popsané v již několikrát citovaném křesťanském „bestselleru“ **Dýka a kříž**. V knize popisuje protestantský pastor David Wilkerson původem z malého amerického městečka, tedy zároveň autor knihy i sám hlavní „hrdina“, své osobní zážitky a působení v 50. a 60. letech 20. století v nejproblematičtějších částí New Yorku. Pro stručné nastínění děje, pro zcela nezasvěcenou osobu, se jedná o venkovského kazatele navyklého na svůj stereotypní režim, poklidnou farnost, svou ženu a děti spolu s poklidně plynoucím bytím, které však naruší Boží plán, který převyšuje popsany pohodlný život. Životní jistoty tak David vymění za poslání samotným Bohem - postupně plné a zcela zasvěcené službě mladým členům pouličních gangů a narkomanům, newyorské problematické vesměs portorikánské a černošské pouliční mládeži a nakonec i založením Teen Challenge.¹³ Prvotní rozhodnutí u kazatele padne na základě silného vnitřního nutkavého pocitu nad jedním novinovým článkem: *„Zadíval jsem se na obrázek ještě jednou. Byli tam samí mladí hoši, všichni z jednoho gangu, zvaného ‘Draci’. Článek pod kresbou vyprávěl o tom, jak v Highbridge-Parku v New Yorku brutálně napadli a k smrti ubili patnáctiletého chlapce. Jmenoval se Michael Farmer a byl ochrnutý po obrně. Každý z nich ho bodl svým nožem do zda a pak jej ještě tloukli přes hlavu svými řemeny. Odešli od něj celí zkrvavení, se slovy : ‚Má toho dost!‘ Tato příhoda mne pobouřila. Bylo mi z toho nevolno. V našem malém, horském městečku bylo něco takového až milosrdně neuvěřitelné. Proto jsem zůstal zpočátku zcela lhostejný k myšlence, která mne náhle napadla, jakoby přišla z úplně jiného světa: ‚Jdi do New Yorku a pomoz těm hochům!‘“ (Wilkerson, 1969, s. 7)*

Čtenáře až zamrazí při detailním, neokrášleném popisu „rutinního“ života těchto mladých chlapců a děvčat. Za vším násilím, brutalitou, krádežemi, krvavými bitkami končícími

¹³ Teen Challenge je neziskovou organizací pomáhající od poloviny dvacátého století problematické mládeži především v oblasti boje proti drogám. V dnešní době funguje ve více než 93 zemích světa, včetně ČR, a zachraňuje desetitisíce ztracených životů.

nezřídka kdy vážným poraněním, ale i smrtí, stejně jako za zcela nezávažným sexuálním životem, experimentováním a častým užíváním tvrdých drog (heroinu apod) a pochopitelně i požíváním alkoholu, kdy mladiství prakticky neustále měli „hladinku“, se skrývala **osamělost**. „*Osamělost ve městě s osmi miliony obyvatel byla zvláštní odpověď. Tento pocit je zde proto, že tady člověka nikdo nemá rád; proto hledá společnost alespoň v gangu.*“ (Wilkerson, 1969, s. 42) A zákony gangů jsou drsné. Proto se tito mladí lidé jeví jako „bez srdce“, častým důvodem k spáchání hrozného činu s fatálními následky i na životě byla pouhá nuda, bezcílnost a život od malička uvyklí na násilí, brutalitu, chudobu a narkotika... ale pravým důvodem byla především **ohromná absence lásky**. Tito chlapci a děvčata ji povětšinou nikdy nezakusili, často ani od svých rodin, které buďto neměly sílu si s nimi poradit, ač by jim rády pomohly, nebo je častěji ani nezajímali.

Co je na knize asi v tomto případě nejzajímavější v souvislosti s pomocí a obrácením bývalých narkomanů, zlodějíčků a vrahů, je otázka, zda pomoc a obrácení bylo uskutečňováno spíše samotnou postavou charismatického protestanského kazatele, či skrze něj působením Ducha svatého. Ač se zde tedy deklaruje, že se jedná o „Bohem vyvoleného“ konkrétního kazatele, ve všech situacích, kde tzv. o něco jde a kde skutečně nastává zlom v myšlení i následném jednání mladých a v přijetí Krista, nikdy nehraje roli on sám a jeho vlastní charisma, ač je v knize popsáno velmi přesvědčivě a získá si jím i sympatie jednotlivých členů gangů. **Ohromující změna vždy nastává až v okamžiku, kdy kazatel Wilkerson nechá do své slabosti vstoupit Ducha svatého a nejedná z vlastní osoby a jen sám za sebe.**

V knize popisuje své obrácení i jeden z hochů a jasně tím deklaruje nejdůležitější faktor ze strany druhých lidí v pomoci radikální změny smýšlení. Onen mladík patřil k nejobávanějším osobám v Brooklynu, o čemž svědčí i jeho dřívější život. Jedná se o Nickyho Cruze, původně jednoho z nejzatvrzelejších portorikánských gangsterů, zástupce vůdce obávaného gangu Mau-Mau. Mladík byl zvyklý na velmi surový život, včetně mnoha zločineckých postihů. „*Sám jsem měl do boje nejraději baseballovou pálku. Do nádoby na odpadky jsem udělal díru pro oči, posadil si ji na hlavu a mlátil pálkou kolem. Naučil jsem se také bodat nožem a přitom nezabít. Pobodal jsem šestnáct lidí; dvanáctkrát jsem byl ve vězení. Několikrát byla moje fotografie v novinách. Proto když jsem šel po ulici, každý mne poznával a matky honem schovávaly své maličké.*“

(Wilkerson, 1969, s. 76) Kousek dál popisuje první moment, po němž se v jeho nitru cosi pohnulo. Odehrálo se na veřejné akci pořádané Davidem Wilkersonem a jeho spolupracovníky v New Yorku pro mladé členy gangů v jednom z nesčetných pokusů o přiblížení Krista.

„Kazatel se obrátil ke mně a řekl mi: ‚Nicky, mám tě rád.‘ Tohle mi ještě nikdo v životě neřekl. Nevěděl jsem, co dělat. ‚Přijď ještě kousek blíž a zabiju tě!‘ odpověděl jsem mu a myslil jsem to doopravdy.“ (Wilkerson, 1969, s. 78)

Nicky byl rovněž zodpovědný za vraždu, pohled na krev mu způsoboval pobavení. Později, po svém obrácení, i díky Davidovi Wilkersonovi, se nechal vysvětit na kněze a shodou provázanosti na jedné ze svých budoucích přednášek o svém obrácení mimo mnoha dalších ovlivnil i mladého P. Reného-Luca na jeho cestě k přijetí Krista. Zmíněná kniha podrobně popisuje, někdy však zcela zázračně a neuvěřitelně proměnu problematických mladých lidí v uvědomělé, zralé osoby s náhlými neskonale mravními hodnotami.

Fascinující? Pro mě tedy rozhodně. Těžko člověk obrácení může poté pokládat pouze za moc charismatu určité osoby, ledaže by charisma vnímal skutečně ve smyslu propojení a působení se samotným Bohem, jak je charakterizuje křesťanské pojetí.

Nesmírně zajímavá je provázanost. Bývalý portorikánský gangster Nicky Cruz byl přiveden na víru skrze osobu amerického venkovského kazatele Davida Wilkersona. Nicky po svém obrácení a působení jako kazatel inspiroval k přijetí víry P. René-Luca a ten nyní rovněž jako kněz evangelizuje a proměňuje životy dalších lidí v širokém poli své působnosti. Rovněž se velmi angažuje v misijní činnosti a evangelizuje lidi také přímo „na ulici“ nebo se věnuje mladým lidem.

5.4. Přiblížení víry

Jakým způsobem tedy vězeňský duchovní můžou nenásilně přibližovat uvězněným víru?

"Ptáš-li se tedy, kudy máš jít, chop se Krista, protože on je cesta," povzbuzuje nás jeden z největších katolických teologů a učitel církve sv. Tomáš Akvinský. Tedy Ježíš sám o sobě říká, že je cesta, pravda a život. (Jan 14,6)

Vězeňský duchovní se může pokusit, přibliž vÍru nevnucujícím způsobem spÍše skrze pomoc v nalezení hlubšího smyslu života, než jaký měl jedinec v době spáchání trestného činu a dopomoci mu zároveň i k poznání, jakými prostředky lze změnu uskutečnit. Může využívat tedy již popsaných prostředků vlastního působení, stejně jako náboženských aktivit, které jsou ve věznici nabízeny, osobních rozhovorů, biblické výuky apod.

Konkrétně jde v první řadě o **změnu hodnotové stupnice**. **V té souvislosti pak může pastorační pracovník nabídnout kritéria, definovaná Desaterem a biblickými svědectvími.** (Jaluška, 2008, s. 139)

5.5. Život po propuštění

Nemalý problém pro téměř všechny osoby po absolvování výkonu trestu, zvláště pro ty, kteří ve vazbě strávili několik dlouhých let, uvádí se hranice více než 7 let, je opětovné zařazení do běžného života. Pokud se propuštěný nenavrací do pevně zakotvené rodiny a domova, což nebývá zvykem, musí se popasovat a znovu navyknout životu vně „ostatné dráty“. Budeme se zde v souvislosti s tématem opět zabírat pouze těmi, kteří učinili již ve vězení rozhodnutí přehodnotit svůj život a mají motivaci v odhodlání pokračovat i po svém propuštění.

Aby se nestali recidivisty¹⁴ a neskončili zpátky tam, odkud vyšli, ale skutečně začali žít podle nově nastolených pravidel, musí se vypořádat s poměrně velkým počtem nástrah života na svobodě, které bohužel ne všichni vždy dokáží úspěšně překonat. Pro lidi, kteří běžně fungují v kontaktu se světem, v práci a druhými lidmi, je leckdy nepředstavitelné, jaký problém běžné úkony jako vyřizování úředních záležitostí, běžný kontakt a interakce s druhými, případně i komunikace s druhým pohlavím může představovat pro osoby propuštěné po několika letech strávených ve vězení. Problémy mohou nastat v oblasti společenské, existenční, rodinné i partnerské. Vůbec není snadné navázat, o to důležitější by proto měla být příprava vězeňským duchovním již v době výkonu trestu. V opačném případě, v nedostatečné připravenosti se můžou dostavit výrazné pocity méněcennosti, izolace od lidí i nápadné odcizení od vlastní rodiny či případného partnera. Osoba po několikaletém odloučení od rodiny se musí naučit v případě, že má děti, opětovnému

¹⁴ Recidivista je osoba, která se opakovaně dopouští podobného trestného činu

vztahu, který byl bezesporu silně narušen během výkonu trestu či zcela zpřetrhán. Musí dokázat pochopit, že děti vyrostly a zvláště problematicky je mnohdy popisován vztah otec-dcera, ve kterém dochází k nepochopení ze strany otce, který se ke své dceři chová nadále jak k malé holčičce v době, kdy ji opustil. Mimo mnoha dalších věcí po propuštění je také nucen naučit se opětně hospodařit s penězi. (Jaluška, 2008, s. 134)

Navazování nových partnerských vztahů je rovněž zcela očividně viditelný kámen úrazu. Pro budoucí kvalitní vztah, který bude mít šanci „přežít“, se vyžaduje k partnerovi již zpočátku velká míra upřímnosti a zároveň účast, respektování a plné odpuštění minulosti i ze strany nového partnera. Pochopitelně ne každý se s těmito fakty z minulosti, které mohou mít následky i do budoucna, dokáže vyrovnat, nicméně zapíráním se dosáhne pravého opaku. Proto je nutné, aby i na danou oblast pastorační pracovník myslel dopředu a dokázal vhodně vysvětlit a předat důležitost upřímnosti k sobě i druhým lidem.

Ve vězení odsouzený prožíval rovněž určitou identitu, která se náhle zcela rozpustila a zvláště pro ty, kteří měli ve vězení vyšší postavení, pro tzv. *kingy*, tj. jedince s vůdčím postavením ve vězeňské komunitě, je náhle život na svobodě šokem, jelikož náhle nemají žádnou cenu v očích druhých, spíše naopak. Nově nabitá skutečnost může vést k velmi zřetelným depresím a pocitům vlastní nicotnosti. (Jaluška, 2008, s. 134) Ve vzpomínkách jsem si v té souvislosti rozvzpomenula na film natočený podle novely Stephena Kinga „*Vykoupení z věznice Shawshank*“, kde doživotně odsouzený Red, hraje ho Morgan Freeman, po nesčetněkrát zamítnuté žádosti k propuštění, dostává toužebně očekávané razítko k propuštění až na konci filmu. Najednou však zjišťuje, že si na život ve vězeňském prostředí natolik navykl, že už ani neví, co má vlastně na svobodě dělat.

Proto, co by mělo být zdůrazňováno, je péče o klienta po výkonu trestu, který se snaží zapojit zpátky do běžného života. Pokud je tento kontakt striktně odstřižen, je propuštěná osoba na svobodě nejvíce ovlivňována prostředím, především z hlediska morálních principů, které v té či oné společnosti lidí, do které se navrácí, panují. V tomto případě jsou zmiňovány dva extrémy, z nichž ani jeden není pro budoucí život bývalého trestance snadný. Prvním je prostředí, kde morální jednání je svým významem posunuto, a v němž rodina propuštěného přijímá zcela „v pohodě“, jelikož ona samotná nemá zvnitřně téměř žádné morální principy, a tudíž vracející netrpí pocity, při nichž by se cítil jako vyvrhel. Naopak její rodina a prostředí až příliš přijímá ve smyslu, který mu může

vzhledem k situaci spíše uškodit, než motivovat ke změně, kterou měl v úmyslu převést původně do způsobu svého života. Druhým extrémem je návrat do rodiny, kde je nulová zkušenost s trestnými činy a tím pádem se stává černou ovčí rodiny, které se často ani při úplné změně charakteru již nikdy neuvěří a členové rodiny ji nedokáží nikdy plně přijmout.

Proto i během výkonu trestu při návštěvě rodin a známých by duchovní měl podporovat zároveň i správný pohled rodiny odsouzeného a ukazovat cestu, která by mohla po propuštění na svobodu dotyčnému skutečně pomoci, zároveň však situaci nezlehčovat, ale spíše z ní klienta snažit poučit. Je nutné připravovat klienta na úskalí života venku.

6. Obrácení/konverze

6.1. Motivace k obrácení

Pokud si budeme na otázku, kde vzniká obrácení – konverze, odpovídat pouze v psychologických termínech, byla by hlavní odpověď čerpaná ze zdrojů motivace k přeměně a z procesů s tím spojených. Navrženým náhledem bychom se však ochuzovali o rozměr, který je v práci zdůrazňován. **Proces, ve kterém ke skutečnému obrácení dochází, bych proto pro přesnost vyjádření, které přesahuje rámec psychologie, vyjádřila v pojetí víry a teologického způsobu chápání konverze.** Pochopitelně spolu některé prvky jsou provázané, avšak teologie proces obrácení chápe mimo rámec myšlení pouhého člověka, ale v kontextu s Božím působením.

V této části práce se tudíž budeme zabývat procesem obrácení po stránce teologické, což souvisí s jednotlivými po sobě jdoucími způsoby jednání, které mohou být po stránce psychologické zároveň považovány i za motivy či stimuly. Přibližme si konkrétní jednotlivé úkony nebo způsoby jednání vedoucí ke změně u člověka, který se svobodně rozhodl pro přijetí křesťanské věrouky¹⁵ a především pro přijetí samotného Boha do svého života.

6.2. Proces vrůstání do Boží přítomnosti

Obrácení je vždy proces. V popisu jednotlivých kroků procesu doprovázejících upřímné a dlouhodobé obrácení se budu opírat především o starou křesťanskou tradici, předkládanou v knize *Všeobecná morální teologie* od Helmuta Webera. Autor zde uvádí proces obrácení na základě tří předcházejících kroků: poznání, lítosti a nápravy nebo smíru. (Weber, 1998, s. 314)

Na počátku celého procesu by tedy mělo být uvědomění si vlastního činu a změna postoje, kdy již člověk neobviňuje své okolí a neomlouvá své trestné jednání, ale zároveň už destruktivně neobviňuje ani sám sebe. První krok můžeme nazývat **poznáním**, skutečným

¹⁵ Křesťanská věrouka - teologicky propracovaný, oficiálně uznávaný a v křesťanské církvi její autoritou zabezpečovaný souhrn náboženských dogmat, názorů a příkazů, které jsou pokládány za základ učení tohoto náboženství

poznáním, kdy se jedinci jakoby otevřou oči. Úlohu hraje od počátku i záležitost svědomí, která na člověka dotírá, aniž by sám dobrovolně chtěl.

Následuje **lítost**, která by měla být upřímná, tedy dle rozlišování v teologické terminologii „statusu lítosti“ tzv. **dokonalá**, viz blíže specifikováno v podkapitole pojednávající o lítosti.

Posledním krokem, který vede k obrácení a přijetí následného odpuštění, je **náprava** neboli **smír**. Je tím myšlena snaha člověka přijaté nové přesvědčení zhmotnit i do budoucího jednání, které by přinejmenším mohlo zmírnit nebo kompenzovat utrpení lidí, kterým bylo spáchaným trestným činem ublíženo.

Avšak teprve **odpuštění** je dovršujícím aktem konce viny. Důležitými jsou zde následující tři rysy odpuštění. Jeho rozsah, jenž znázorňuje dalekosáhlé překonání viny. Co se stalo, není tímto způsobem automaticky anulováno a nejsou zahlazeny veškeré negativní následky. Spíše je to chápáno jako odpuštění Bohem, který nabízí možnost nového začátku. „*Hříchy zbělejí jako sníh*“ (Iz 1,18) Druhou zvláštností je tzv. milost odpuštění, kdy Bůh člověku neodpouští na základě zásluhy člověka, není to odměna za úsilí a zároveň ani není pouhým vyústěním celého procesu. Děje se tak bez sebemenší zásluhy člověka, pouze na základě Boží laskavosti. Milost odpuštění působí od samého počátku, je chápána jako důvod umožňující změnu - vyvolává ji tedy již poznání a lítost a nese je. Posledním bodem je ochota viníka odpustit vlastním viníkům, tedy jde i o jeho vlastní postoj k vině ostatních. (Weber, 1998, s. 319)

Vedle obrácení a ochoty odpustit vinu bližního se v katolické tradici a přesvědčení víry klade důraz ještě na jeden moment, čímž je prosba za odpuštění ve **svátosti pokání**, která je propojená se **svátostí smíření - svatou zpovědí**. To je zdůrazňováno zvláště v souvislosti s tzv. **těžkými hříchy** (dříve nazýváno smrtelnými hříchy - ovšem toto označení je polemizující). Svátost smíření představuje smíření především se samotným Bohem a milost jeho odpuštění a pro člověka na cestě k obrácení může být velmi významným předělem. (Weber, 1998, s. 320)

6.2.1. Svědomí

Prvním bodem, od kterého se logicky celý proces obrácení odvíjí, jsou **výčitky svědomí**. Ty nastávají v okamžiku, kdy vězeň začíná hlouběji přemýšlet a prožívat to, za co se vlastně do vězení dostal. Zpravidla nepřicházejí hned, ale až po určité době strávené ve vězení, někdy po roce, po dvou, občas po deseti letech. Výčitky svědomí musí být nutně na začátku procesu, s čímž souvisí také odloučenost, kterou vězeň cítí od světa, zejména od svých nejbližších a s tím spjatá nesvoboda. Výčitky svědomí jsou ošemetná věc, která dokáže hodně pozlobit a často „přijdou“, aniž by po nich člověk toužil nebo se jich dožadoval. Záleží pak jen na něm samotném, jak se k nim postaví. Může mít snahu je umlčet, dle slov jednoho z mých respondentů, vězeňského kaplana, který tuto službu vykonává po dobu skoro šesti let: „*Nejdřív nezkoušel nic, kašlal na to, ale když tím začal trpět, tak začal zkoušet různé způsoby, jak na to reagovat, zapomenout, drogy, rvát se s chlapama, chodit za psychologem a já nevím, co všechno, a když nic nefunguje, tak zkusí ještě toho Boha*“. Zároveň dodává, že charakterizuje první impulz k obrácení ve věznici hodně vyhoceně, ale zpravidla takový skutečně bývá. Uvědomění, jaké následky má čin, který spáchal, pochopitelně souvisí s výčitkami svědomí, musí si svůj čin nejprve přiznat a nezapírat jej nebo neomlouvat. Je nutné, aby zaujal kompletně nový postoj.

6.2.2. Poznání

Poznání nastává ve chvíli, kdy si **jedinec opravdu uvědomí nesprávnost svého činu a vidí sebe jako viníka**. Za skutečné poznání je však považováno nezkreslené a ničím neomluvitelné vidění reality, v plné míře vidění svého neospravedlnitelného zlého jednání. Vina již není chápána pouze teoreticky, ale zvnitřňuje se tím a člověka staví do situace „toho špatného a hříšného“. Poznání, které vede k obrácení, by však mělo obsahovat ještě hlubší rozměr, jelikož poznání samo o sobě je pouze nevyžádanou reakcí, která se po určitém čase dostavuje bez vyžádání. Proto by dané poznání mělo mít význam spíše poznání **velikého odpuštění, zprostředkovaného často druhými lidmi či vidinou vlastní bezmocnosti**. (Weber, 1998, s. 314)

6.2.3. Lítost

Upřímná lítost a pokus o nápravu již jsou znakem, že bývalý zločinec to se svým obrácením myslí skutečně vážně. **Lítost** může být dle teologického vymezení dokonalá nebo nedokonalá. Nedokonalou je zde myšleno, že člověk sice lituje svých činů, ale motivy jsou především strach a obava z následků, včetně negativní reakce okolí. Upřímná lítost je naproti tomu nazývaná dokonalou, jelikož dotyčný svého činu lituje z motivů uvědomění, jak svým činem ublížil zainteresovaným osobám. **Samotným motivem je tedy láska k druhým. Dokonalá lítost je tak opakem hříchu.** „*Lítost, jenž dosáhla dokonalosti, usmiřuje člověka s Bohem*“. (Weber, 1998, s. 316) Člověk si uvědomuje důsledky svého jednání v souvislosti s druhými lidmi a zároveň teprve s tím může nastat i ochota změny. Tzn. i přímé pomoci, omluvy, vykompenzování postiženému a následnou kompletní změnou osobnosti a budoucího jednání.

6.2.4. Náprava/smír

Náprava logicky navazuje na projevenou lítost, dalo by se říci, že je jejím zhmotněním. Pokud člověk nepocítuje nutkavou potřebu alespoň částečně vykompenzovat své předešlé činy vzhledem k poškozeným osobám, je jeho lítost brána spíše jako povrchní záležitost a těžko souvisí se skutečným obrácením. Cení se také pouhá ochota a vůle pomoci poukazující na vážnost změny smýšlení. Bohužel může být v reálu náprava předešlého jednání velmi komplikovanou záležitostí a ne vždy je možná. Je nutné se o nápravu alespoň snažit, přestože vždy půjde pouze o jakousi částečnou náhradu nebo odškodnění ublíženým osobám. Nikdy pochopitelně nelze vrátit život, stejně jako vzít nazpět urážku, ublížení na zdraví, v mnohém případě ani újmu na majetku.

Přesto je **náprava nebo alespoň viditelná snaha o nápravu tím, co jednání jedince vůči druhým i Bohu vtiskuje pečeť skutečné upřímnosti a snahy změnit dosavadní zkřivený pohled na sebe i na svět, včetně egoistického zakoukání do sebe samého. Otevírá se Bohu, aby je učinil schopnějším milovat.** (Weber, 1998, s. 318)

Člověk by si měl najít rozumný náhled, při němž nepopírá svůj trest a bere na sebe zodpovědnost a následky, jakými jsou utrpení a bolest, zároveň však nic neprožívá zahořkle a ve výčitkách vůči Bohu, ale naopak si jej vpouští hlouběji do svého života.

6.2.5. Přeskládání postojových hodnot

Po upřímné lítosti, které předcházela postoj uvědomění si vlastního spáchaného činu a přijetí vlastní viny, by logicky měla následovat i touha po viditelné změně. Pokud pastorační pracovník dopomůže svému klientovi k podobnému náhledu na sebe samého, je napůl vyhráno. Odsouzený prochází stádiem, kdy on sám z vlastní vůle chce změnu, která by korespondovala k nově nalezenému postoji. Nyní by měla nastat intenzivnější práce za strany duchovního, pokud se vězeň rozhodne přijmout nejen vědomí své viny, ale zároveň odpuštění a nalézt novou naději v „lepší zítřky“.

V této fázi se vězeň již pravděpodobně výrazněji zajímá o prohloubení své nově nabyté víry, častěji diskutuje v této souvislosti s přítomným knězem a zajímá se více do hloubky i o bližší poznání křesťanství. Klientovi se musí pomoci nalézt nová sebedůvěra, naděje, řešení aktuální situace, a to i v kontextu promýšlení budoucnosti. Naděje a odpovědnost jsou základními body k celoživotnímu poslání, aby především osobám se závažnými trestnými činy, dopomohli nalézt sféru jejich zájmu, v níž by se mohli v budoucnu realizovat. (Jaluška, 2008, s. 137)

To, že je člověk schopen změny a následného vytrvání, je dokázáno mnoha konkrétními příklady, některé uvedené i v této práci.

Podle logoterapie rakouského neurologa a psychiatra Viktora Frankla: „...*lidská existence se ve své nejhlubší podstatě vyznačuje svým sebezpřesahem (...) Pouze v té míře, v níž člověk takto sám sebe přesahuje, také sám sebe uskutečňuje: ve službě nějaké věci nebo v lásce k jinému člověku.*“ (Jaluška, 2008, s. 137)

6.2.6. Láska, naděje a víra

Základní pilíře a symboly křesťanství - láska, naděje, víra představují tři nejvyšší ctnosti, určující etiku a morálku věřícího, a které by měly taktéž pomáhat vytrvat na cestě obrácení.

Skutečná **víra** znamená něco stabilního, nedotknutelného, prověřeného časem i prožitky. Dobrým příkladem budiž hlavní myšlenka filmu **God's Not Dead**. Název filmu je převzat ze známé citace německého filozofa Friedricha Nietzscheho „*God's Dead*“ neboli „*Bůh je mrtev*“. Příběh pojednává o mladém věřícím studentovi, který téměř ihned po

nastoupení na univerzitu se dostane do ostrého konfliktu s profesorem filozofie na základě právě zmíněného tvrzení. Mladík je dohnán k obhájení svého přesvědčení, tedy jistotou existence Boha, aby před celou třídou v průběhu semestru obhajoval své důvody na základě „prokazatelných“ důkazů. V ateisticky smýšlející třídě skoro stovky studentů, v zády s ultra protikřesťanským profesorem, který na začátku svého kurzu všechny studenty vždy vyzve, aby se podepsali pod Nietzscheho výrok „*Bůh je mrtev*“. Josh, jak se oduševnělý student jmenuje, podepsat odmítne, jelikož si je sám pevný ve víře a oponuje, že nelze dokázat neexistenci Boha. Tím se strhne vlna událostí, které ovlivní, jak na první pohled zarytého profesora, tak prohloubí Joshovo přesvědčení, a tím dokáže neskutečnou víru prokázat, i přes možnost zkomplikování celého studia, rozpad několikaletého vztahu či hrozba veřejného zesměšnění před celou třídou.

Právě Joshovo pevné přesvědčení, jeho víra, mu dodává pocit jistoty a tolik potřebnou oporu a zanícení vytrvat. Stejně tak se filmem prolínají osudy i dalších postav, každá svým specifickým způsobem se potýká s možnými pochybnostmi své víry nebo „nevíry“. Zajímavým příkladem je i muslimská dívka, která si za svou vírou ve zmrtvýchvstání a nanebevstoupení Ježíše Krista stojí natolik, že tím riskuje vztahy ve své pravověrné muslimské rodině.

Pokud si tedy člověk stojí za svým přesvědčením i za cenu výsměchu druhých, ponížení či opuštění blízkými osobami, rodinou, přáteli či dokonce riskováním vlastního života - tomu se potom říká skutečná víra. Jelikož člověk ví, že se vždy může spolehnout na Boha, že nikdy nebude sám a odpadá mu strach o sebe i svůj život.

Naděje s tím úzce souvisí, symbolizuje naději života věčného, ale naději i chápanou všeobecně, že Bůh bude neustále se mnou a neopustí mě ani v těžkých situacích a rozhodnutích. Křesťan má naději na život věčný tím, že se Kristus dal jako nevinná oběť za celý svět a každý, kdo vyznává jeho jméno, bude mít život věčný. (Jan, 3)

Pokud se opět opřeme o to, co stojí v Bibli, svatý Pavel nám v prvním listu Korintským velmi krásně popisuje, co je **láska** (1. Kor 13): „...*Láska nejedná nečestně, nehledá svůj prospěch, nedá se vydražit, nepočítá křivdy...*“ (1. Kor 13,5) Doporučuji tento nádherný hymnus na lásku přečíst každému.

Rovněž je zde zdůrazněno, že bez lásky není ani naděje a víry, přesněji, že pokud chybí láska, nemají zbývající dvě ctnosti žádný význam.

„A tak zůstává víra, naděje, láska – ale největší z té trojice je láska“ (1. Kor 13,13).

II. Praktická část

7. Výzkumné šetření

7.1. Metody výzkumu

Vědeckým postupem je hloubkový polostrukturovaný rozhovor s otevřenými otázkami. Zde musím hned na začátku upozornit, že se jedná o **kvalitativní výzkum**, ze kterého nevyplývají žádné obecně platné závěry, které by se daly jakkoli zevšeobecnit. Ještě v průběhu kvalitativního výzkumu vznikají výzkumné otázky, hypotézy, nové modifikace výzkumu, prakticky všechny nové informace, které mohou osvětlit výzkumné otázky, které lze použít.

V jednotlivých rozhovorech se zaměřím na ryze specifické, značně individuální a jedinečné výpovědi u jednotlivců, kteří buďto sehráli roli tzv. pomocníků na cestě k obrácení k Bohu, na výpovědi osob, jejichž přítomnost a působení úzce souvisí s obrácením či přímo na ty, u nichž samotných fascinující přeměna proběhla a kteří „transformaci“ zažili na sobě samých. Konkrétně půjde o rozhovory s pěti osobami, kteří radikální změnou charakteru, smýšlení a jednání prošli nebo to alespoň takto deklarují a s dvěma vězeňskými kaplany.

Přestože je každá z výpovědí dle očekávání ryze specifická a osobní, přesto se na nich dají dohledat některé společné rysy, i v komparaci s dostupnými zdroji z literatury či filmů. Na závěr se tedy na základě dostupných informací a daných rozhovorů pokusím zároveň i o jakési vyhodnocení pohnutek k takovéto změně mezi svědectvími i dalšími poznatky s výzkumem spojenými, což je vlastně hlavní ambicí celé práce. Základní otázky, od kterých jsem se v rozhovorech „odpichovala“, a které sloužily k dopátrání se možných pohnutek a faktorů obrácení, jsou přiloženy pro lepší představu na konci práce.

Půjde tedy v první řadě o vyhodnocení pohnutek k popsané radikální změně mezi svědectvími i dalšími poznatky s výzkumem spojenými.

V rozhovorech s duchovními kaplany přiblížím jejich práci a možný vliv na obrácení u daného výzkumného vzorku.

Konkrétně se zaměřím na tři oblasti, které nám pomohou poukázat na stěžejní rozebírané otázky. Jsou jimi oblast týkající se rodiny, prostředí a vrstevníků, tedy předešlý život předcházející vězení (všech pět respondentů si prošlo vězením, ať již za podvody nebo za vraždu), dále konverze – obrácení na víru v Boha, motivace důvody, příčiny spojené zároveň i s vlivy ve vězení a působení druhých lidí, především vězeňských kaplanů, ale i dalších. Poslední oblastí je nynější náhled na víru a prožívání vztahu s Bohem ve svém každodenním životě, ať již stále ve vazbě nebo na svobodě.

Výzkumná data byla získána během roku 2015. Každý z respondentů byl seznámen, za jakým účelem rozhovor poskytuje a odsouhlasil jeho použití za záměrem zpracování bakalářské práce. Jednotlivé osobní rozhovory byly specifické i z důvodu různosti míst, kde byly uskutečněny. S vězeňskými kaplany jsem hovořila ve škole, kde vyučují nebo v prostředí jejich vlastního domova. Stejně tak dva rozhovory s mými dvěma obrácenými, z nichž zvláště jednoho považuji za obzvláště zajímavý případ, proběhly v poklidném prostředí bez vnějších rušivých vlivů. Tím pádem byly zmiňované rozhovory i časově delší a celkově obsáhlejší a detailnější než další tři. Co se týká zbývajících tří respondentů, s těmi jsem měla striktně vymezenou dobu rozhovoru, limitovanou vězeňským prostředím. Celkovou atmosféru věznice bych spíše brala jako oživující prvek – rozhovory se odehrávaly ve vězeňské kapli a za přítomnosti a dozoru vězeňského kaplana. Veškeré otázky byly poměrně dosti volného charakteru, aby měl dotazovaný dostatečný prostor k vlastnímu vyjádření a necítil se případně ani příliš svázán nutností pevně vymezených otázek. Snažila jsem se sice držet osnovy předpřipravených otázek (viz. příloha rozhovory), ale zároveň nechat dosti prostoru pro autonomní vyjádření a pouze usměrňovat či upřesňovat v případě nesrozumitelnosti. Většina rozhovorů byla nahrána na diktafon a přepsána. Rozhovory ve vězení, kde je veškeré elektronické zařízení včetně mobilů zakázané, mi stejně dobře posloužily tužka a papír. Bohužel dané rozhovory byly v souvislosti s prostředím a vymezeným časem „chudší“ na informace, avšak v těchto případech jsem byla alespoň uvedena do obecnějších souvislostí jejich osudů zmíněným vězeňským kaplanem.

7.2. Vymezení výzkumného problému

Účelem osobních rozhovorů a svědectví není detailně popisovat životní situace dotazovaných, ani líčit případná spáchaná provinění, nýbrž zaměřují se především na otázky týkající se vnitřních pohnutek a ovlivňování ze strany druhých z hlediska působení rodiny, později vrstevníků a dalších sociálních skupin, otázky morálky a pozdější motivace a důvody k přeměně postoje, vnitřní pohnutky prožívání obrácení i vnější ze strany ovlivňování okolnostmi, prostředím, včetně působení osob, které je na jejich cestě ovlivnily. Celkový proces jejich obrácení na víru v Boha a popis jak každý individuálně nyní svou víru vnímá a prožívá v každodenním životě. Hlavní otázkou je tedy, proč vůbec k radikální změně došlo a kde jsou „přelomové“ body. U konkrétních respondentů se pokusím objevit příčinu změny postoje. Zaměřím se především na otázku, proč vůbec ke změně došlo, co bylo hlavním důvodem, jaké aspekty změnu ovlivnily, a to v komparaci s dětstvím, dospíváním, po sociální, psychologické, především však hlavně po duchovní stránce člověka.

7.3. Výzkumný vzorek

Součástí práce je pět zcela originálních svědectví zásadní proměny vlastního života a dva obsáhlé rozhovory s vězeňskými kaplany. Vězeňští kaplané mi poskytli širší náhled na problematiku penitenciární péče a jejího specifického prostředí. První pracuje ve věznicí okolo pěti let, a druhý sic jako duchovní kaplan již nepracuje, ale má 12leté zkušenosti, kdy pravidelně sloužil vězňům. V práci nejsou vůbec podstatná jména, ani přesné doslovné příběhy či konkrétní události kvůli ochraně a anonymitě.

Vzhledem k diskrétním informacím a svěřením s niternými pocity osob, které souhlasily s rozhovory, nebudou uváděna žádná konkrétní jména ani události. Uvedu pouze stručně do souvislosti, aby vznikla představa, o jakého člověka se jedná a v jaké souvislosti k jeho obrácení došlo, včetně stručného přiblížení dětství a především dospívání. Vše ostatní bude podáváno zcela anonymně a jednotlivé výroky nebudou povětšinou (pokud si to situace nebude přímo vyžadovat) dávány konkrétní osobě.

Velmi zajímavé, alespoň pro mě, bylo, že jsem měla možnost hovořit, jak s obrácenými trestanci, tak přímo s vězeňskými kaplany, kteří dopomohli k jejich obrácení či mají jinou

přímou spojitost. Tím pádem se daly jednotlivé výroky mezi sebou ještě lépe porovnat a zhodnotit např. dva odlišné pohledy na tutéž věc.

Tři z mých dotazovaných byli středoevropského původu, dva byli romského původu. Pohled romských obyvatel na víru a Boha je všeobecně trochu odlišný, říká se, že mají víru jako malé děti, ale o to zajímavější může být porovnání s bývalým členem hnutí skinheads či dvěma „kravatáky“.

První svědectví je s bývalým členem extremistického hnutí skinheads, který si prošel vězením a nyní již mnoho let žije na svobodě ve spokojeném vztahu se svou ženou, s velmi dobrým zaměstnáním a podle křesťanských hodnot.

Druhé svědectví mi poskytla osoba, která byla vězněna v mírnějším výkonu trestu za přičlenění do nelegálních činností firmy, ve které dříve pracovala. Zajímavostí na ní spíše je její blízký vztah a přátelství k prvně jmenovanému, než samotná konverze.

Další tři svědectví mi byly poskytnuty přímo v prostorách věznice, kde ve vězeňské kapli v krátkosti osvětlili své příběhy a faktory obrácení zločinci, kteří si svůj trest stále ještě odpykávají ve vězení.

Možná pouze upozorním, že až na jeden z případů skutečně nejde o „lehkomyšlné“ krádeže či nepříliš závažné přestupky, nýbrž za mnohaleté pletky se zákonem či přímo za vraždu, ač např. s přihlédnutím k okolnostem činu apod. O to více fascinující však změna může být.

Primárně se práce zaměřuje na rozhovory s obrácenými, výpovědi vězeňských kaplanů práci spíše doplňují k její celistvosti.

8. Analýza rozhovorů

8.1. Oblast týkající se rodiny, dospívání a vrstevníků

O rodině obecně žádný z mých respondentů příliš nehovořil. Více informací jsem se dozvěděla spíše prostřednictvím vězeňských kaplanů, případně jiných lidí, kteří u jednotlivých změn určitým způsobem figurovali. Jak se dá očekávat, vztahy v rodině u žádného z respondentů příliš nefungovaly. Bohužel daná oblast je pro většinu skutečně nesmírně citlivá, a proto se jen těžko dají na základě výpovědí dělat doslovné závěry. Pro snadnější pojmenování si vypovídající osoby označme respondent 1, 2, 3, 4 a 5.

U respondenta 1, který se mi rozhovořil spíše o svém mládí a dospívání, ke kterému se ještě vrátím, šlo rovněž o hrubé popsání své rodiny. Oba rodiče byli nevěřící, přičemž se brzy rozvedli. S Bohem nechtěli mít nic společného. Chlapec vyrůstal na Žižkově, čímž dále vysvětluje: „*Ideál byl pro mě Jan Žižka, Hus, když už věřící, tak určitě protestanti...*“ Dále pokračuje, že určitě nekatolíci, protože „*to jsou ti špatní, to byli ti křižáci*“. Mezi další faktory ovlivnění na scesti uvádí, vzhledem i rok 1990, skupinu Orlík, Viktorku Žižkov, skupinu Vozová hradba. Opět cituji: „*Všechno proti Němcům, všechno proti křižákům, všechno proti Římu, a když už bych byl věřící, tak opravdu ne katolík.*“ Zdůrazněme si zde jasně vyplývající fakt, že daný respondent nyní mluví o své minulosti s velkou nadsázkou a sám uznává, jaký měl v hlavě „bordel“. Důvtipnější zde již zřejmě pochopili, k jakému hnutí v mládí tíhnul a s kým sympatizoval. Byla tím subkultura skinheads.

Respondent 2 pochází z rozvedeného manželství, přičemž její měla maminka jako studentka. Zažil časté stěhování kvůli matčině práci, ani jeden z rodičů nebyl věřící. Respondent 3 mluvil dosti vyhýbavě, zřejmě nechtěl příliš rozebírat minulost a svou rodinu, ale přesto uznal, že jeho otec byl často agresivní k matce, a tím pádem i on sám cítil zlobu a agresi vůči svému otci (dá se přirovnat k agresivitě založené na „přejímání“ špatného vzoru, co zažil u vlastního otce). Charakterizoval to následujícími slovy: „*Snažil jsem se vybit emoce.*“ Tvrdí také, že její nikterak neovlivnili vrstevníci a kamarádi a jako kluk pocházející původně z věřící rodiny, chodil na bohoslužby a vypomáhal v kostele. Stejně tak u respondenta 4 byla rodina věřící, ale zde máme znovu otázku víry – nevíry u

romských obyvatel. K víře se hlásí téměř všichni, ale málokteří ji praktikují nebo skutečně chápou. V rodině byl tedy veden k víře od malička, oba rodiče chodili do práce a měli velké množství dětí, které se o sebe navzájem staraly, jako u typické několikačlenné rodiny. Zdůrazňuje zde víru své babičky. Právě později byl negativně ovlivněn změnou školy, k čemuž se vyjadřuje: „*Ve 13, 14 mně změnili školu, chytil jsem se party darebáků, neměl čas na kamarády, na koničky...*“ Začal fetovat a brát drogy.

Poslední z dotazovaných je částečně úplně jiný případ, než všichni výše jmenovaní. Svě dětství popisuje jako skvělé s bezva rodiči, přičemž byl doslova vymodleným dítětem, jedináčkem. Byl rovněž dobrým žákem a studentem, dokonce vrcholovým sportovcem! Tatínek byl vůdčí osobnost v jeho životě a zároveň věřil v Boha, avšak v chlapcových šestnácti zemřel. Smutný fakt se velmi krutě podepsal na chlapcově dalším vývoji. Maminka z manželovi smrti měla také velké zdravotní a psychické problémy, dostala se až do léčebny, kam se o ní chodil její mladý syn starat. Maminka brzy zemřela steskem a mladý chlapec po dokončení základních studií zůstal sám, bez rodičů a podpory. Od té doby se vše začalo vyvíjet jiným směrem, nastala výhybka z normálního „nalajnovaného“ života.

8.1.1. Ovlivnění vrstevníky a prostředím

Jelikož jsem něco naznačila již v kapitole výš, uvedu pouze stručně situace, které dohnaly jednotlivé respondenty do konfliktu se zákone a následným vězením. Nejzajímavější v tomto případě je asi respondent 1, který se během svého mládí přidal k české odnoži subkultury skinheads a neonacistů. Sám uznává, že měl jako mladý hrozný zmatek v hlavě, nechápal souvislosti, i jak vyplývá, si špatně vykládal význam různých osobností, událostí v dějinách apod. Na otázku, jak se dostal k hnutí, odpovídá: „*Žižkov - v 90. letech se říkalo, že když člověk hodí cihlou, trefí buď ku*vu nebo cikána... že tam je prostě moře tmavejch. Já jsem od nich dostal v deseti letech po tlamě. A pak se naši rozvedli...*“ Sám zpětně vidí, že mu chyběla mužská autorita, která by jej vedla správným směrem a tím pádem začal pocíťoval potřebu si něco dokázat a někam patřit. To vše mu poskytovala parta „bílých“ mužů, do níž patřilo i pár dívek, na které dělalo dojem „*čím byl člověk tvrdší a drsnější*“. Dokládá následující příklad. Při cestě tramvají do práce (ano, měl poměrně dobré zaměstnání již v době svého působení v hnutí) se mu zalíbila dívka, proto

když nastoupil na další zastávce Rom, nakopl ho do hlavy a vyhodil z tramvaje, ona si jej poté všimla...

Vzhledem k poměrně velké otevřenosti daného respondenta, jsem se dozvěděla množství zajímavých informací, které přibližují mnohdy dosti brutální chování mladých skinů po revoluci. Ač neomlouvá své chování, tak předkládá i situaci s Romy na Žižkově, kde mělo 90% lidí s nimi dle jeho slov špatnou zkušenost. Ať již s přepadením, ve škole, později mluví i o své budoucí ženě, která též měla špatnou zkušenost s Romy.

Co je zajímavé, že osobně spatřuji možnost komparace v „důvodu“ provádění některých podobných činů jako ve zmíněných amerických gangech z knihy *Dýka a kříž*. Sám respondent popisuje. „*Ted'ka je možnost internetu nebo nějakých her... ale my v té době jsme žili v ulicích.*“ Mně osobně, krom nenávisti k Romům a lidem odlišné barvy pleti, mnohdy i vyznání, výpověď také připomíná nudu zmíněnou v kapitole *Gangy*. Dále dodává další vcelku zajímavý fakt, který svědčí o skutečnosti, že zřejmě přidání se ke skupině mělo funkci především velké touhy někam patřit, zařadit se, mít své místo a „rodinu“. „*Kdyby v té době víc bylo lidí, který jezdí na skateboardech, tak bych jezdil na skateboardech, kdyby bylo víc, jako třeba ted'ka mladých, který hulí trávu, tak bych třeba byl v tý partě...*“ Dále hovoří o tom, jak se věnoval sportům, i bojovým uměním, hodně tíhnul k Viktorce Žižkov. Velmi v rozporu se jeví např. také, že nejprve jmenuje, že patřil k neonacistům a později dodává, že skupina Orlik, ke které vzhlížel, a kterou skutečně v té době neposlouchali pouze skinheads, ale byla oblíbenou skupinou celé generace 70. – 75. a vyhrávala hitparády, byla protinacistická, a tím pádem se vracíme opět k velké spleti různorodých stanovisek a názorů, které jsou absolutně nepodložené a dosti značí jedincovu nevypěstlost a zmatenost. Popisuje situace na fotbale, na Spartě a na Viktorce Žižkov, což charakterizuje své mládí v období „rozpuku“, okolo 17 let. Zde si tvořil vlastní ideály. Za smysl života v té době považoval přesně popsany život a zájem dívek právě na základě své „nebezpečnosti“ pro okolí. Doplňuje: „*Ted' pro to nemám vysvětlení nebo neumím to pochopit, mám pro to vysvětlení nebo obráceně, ale v té době... byla to i jiná doba, nebyly nikde žádné kamery, policisti v té době, jak byla velká amnestie, propustili 20 tisíc vězňů. Většina z toho byli i ti, kteří byli propuštěni za majetkové trestné činy, pokusili se o nějaký podnikání. A ti co byli propuštěni za krádeže, tak byli Romové a ti dělali binec a ti policisti by je nejradši ztloukli a ted' tu byl někdo jinej, kdo je mohl*

ztlouct. “ Tvrzení, že policie v té době skutečně nezasahovala do podobných delikventních případů, dokazuje i následující příklad. „*Před očima policie jsme ztloukli asi 3 cikány, v pěti, až když jsme je domlátili, tak pustili houkačku, my jsme zaběhli do sklepa, policie pro nás přišla a řekla:, Chlapci, příště to nedělejte před našima očima.*“ “ Popisuje s tím spojenou bezstarostnost skinheads, kteří tak pociťovali „volnost“ svého chování, které nepřinášelo žádné větší důsledky. Násilí se však začalo stupňovat a krom Romů se do středu zájmu dostali také černoši, Vietnamci, gayové aj. „*Můžu zbit černocho, nic se mi nestane, Vietnamce, nic se mi nestane, zbijeme buzeranty a nic se nám nestane a policie nám to v uvozovkách povolí... a s jídlem roste chuť.*“

O konkrétní události způsobivší vězení psát kvůli přislíbené anonymitě nebudu, opět ale ještě několikrát je zmíněn i Adolf Hitler jako bůh, kdy jej konkrétně i můj respondent takto vyznával a oslavoval. Po spáchání trestného činu, se dostal na velmi dlouhou dobu do vězení, sám později dodává, že kdyby to bylo na kratší dobu, třeba 5, 6 let, vůbec by ho to v životě někam neposunulo či změnilo. Zlom nastal až o mnoho let později a první roky naopak udržoval četnou korespondenci s nacisty z Německa apod a stále i ve vězení uplatňoval fyzickou sílu a pravidla pouličního života a svého „klanu“.

Ostatní z respondentů mi natolik nepopisovali zážitky z období dospívání, každopádně i z částečných vyjádření o jejich rodinách si můžeme vytvořit poměrně přesný obrázek jejich života před vězněním. Druhý respondent hovoří o svých úspěších v dřívějším zaměstnání a pozdější zradě bývalými kolegy a spoluzaměstnanci, které považoval za přátele, po čemž on osobně se obrátil na víru a ve vězení pouze dotahoval své nové přesvědčení a prohloubil víru v Boha. Respondent 3 hovoří o obrácení proti Bohu, ač pocházel z věřící rodiny a charakterizuje to pouze třemi slovy: „*Zažil jsem hodně špatného*“. A lehce rozvíjí: „*Nebyl jsem to já... obrátil jsem se proti Bohu. Něco bylo špatně, dal jsem se na satanistickou víru.*“ Další zmiňuje právě negativní ovlivnění v partě narkomanů.

Poslední respondent mluví o tom, že jeho život byl „*jako ve smyčce, pořád jsem se motal*“. Vypráví taktéž o tom, jak cestoval po světě, osobně mě uchvátil již tím, že byl i na Novém Zélandě, „domově“ Pána prstenů.

Shrnutí

Závěry, které vyplývají z rodinných situací i pozdějšího ovlivnění vrstevníky a prostředím, vcelku jasně vystihují ukázkové případy popsané v praktické části o vlivech první socializace – rodiny, prostředí a vrstevníků.

Skutečně nemálo záleží na kvalitních vztazích a fungování, které jedinec zažije v rodině, přesto může začít inklinovat k patologickému chování i později na základě pochybných part (i když i členství v nich je spojeno nejčastěji s problémy během prvotní socializace v rodině). Myslím, že uvedené příklady a jednotlivé citace jsou více než výmluvné. Ne vždy se musí nutně jednat o zcela radikální událost (viz úmrtí obou rodičů), ale i „obyčejný“ rozvod může, zvláště v dětské duši, způsobit hluboké trhliny, a to zvláště v případě, kdy se jeden z rodičů se odtrhne od rodiny úplně a druhý buďto situaci a výchovu dítěte neunes. Stačí však jen pouhá absence např. otce jako mužského vzoru. Sám respondent ještě dodal, že kdyby měl mužský vzor, konkrétně v jeho případě otce, třeba by dal energii do sportu.

8.2. Obrácení - konverze

8.2.1. Přístup k víře v minulosti

První respondent měl pouze lehké povědomí o víře, pocházel z nevěřící rodiny, jak sám dodává, měl úplný zmatek ve veškerých názorech jak na víru, tak i na ostatní informace ohledně historie. „*Byl jsem úplně nepolíbenej. Věděl jsem, že je nějakej Kristus, Panna Maria a Josef, ale ty všeobecné, nic víc.*“

Respondent 2 hovořil o tom, že jej od dětství zajímalo, jak to s Bohem je, ale jeho rodina byla úplně nevěřící a až v dospělosti na základě TV pořadu o chlapíkovi, který opravuje kostely, se rozhodl vykonávat stejnou práci. Přes tuto práci se dostal ke společnosti věřících, a ač nebyl na modlitby čas, jelikož se věnoval opravám kostelů, časem jej to k Bohu přivedlo. Jak on sám zmiňuje: „*Vlastně jsem se obrátil mezi trámy a cihlami*“. Vyprávěl svůj příběh, ale jelikož rozhovor s tímto mým respondentem jsem provedla spíše z důvodu známosti a přátelství s jiným ze zmiňovaných a jeho zločin byla také spíše souhra nešťastných náhod, než úmysl, nebudu jej dále rozvíjet. I z hlediska menší

závažnosti činu, měl příležitost pracovat ve vězeňské knihovně, kde mu brzy povolili studium. Vystudovat teologii a později se stal terciářem¹⁶. Také zmiňuje, že pokud člověk chce, je vězení dobré místo pro modlitbu a hlavně pro exercicie - není tam problém mlčet i týden.

Další dva respondenti se hlásili ke křesťanské víře od dětství a tvrdili, že jejich rodina byla věřící odmalička, ovšem svým specifickým způsobem, jelikož se právě jedná v tomto případě o již zmíněné Romy. Jeden popisuje po spáchání svého zločinu a pobytu ve vězení: „*Cítil jsem těžkej kámen, kterej jsem chtěl vyhodit ven... ale bál jsem se kněze*“. Pociťoval stud se svěřit a nedůvěřoval lidem, jak popisuje, ačkoli jej očividně těžký zločin tížil. „*Bojoval jsem sám se sebou... nic nebylo dobrý, lepila se mi smůla na paty*.“ Zajímavé je, což se shodne i s dalšími, že výrazným prvním krokem kupředu bylo najít odvahu se vyzpovídat. „*Chtěl jsem se několikrát i pomodlit, ale bál jsem se*.“ Další hovoří o tom, jak jej podporovaly zvenčí sestry a manželka, které mu radily, aby se modlil a on se skutečně začal modlit v době, kdy v jeho rodině začali umírat jeho starší příbuzní. Zmiňuje, že nechodil nikam do kaple. Také dodává, že se pak modlit přestal. „*Nebral jsem to modlení vážně, když začaly probíhat soudy... neměl jsem na to nervy... až pak jsem si říkal, že si za to můžu sám, ne Bůh*.“

Poslední z dotazovaných vedl zcela ateistický život do doby, než se mu přihodila na první pohled takřka neuvěřitelná událost. On sám to nazývá „zlomem“ a rozepíšeme to v kapitolech níž.

8.2.2. Motivace, faktory a příčiny změny

Zde se zaměřím na konkrétní situace, důvody, příčiny, motivace a případné osoby, které sehrály zásadní role na cestě v obrácení, případně v prohloubení víry dotazovaných. Jelikož bych se ráda zaměřila především na respondenta, který byl bývalý člen extremistické skupiny skinheads, popíši nejprve ostatní čtyři.

U druhého dotazovaného jsme již důvod zmínili – prvotní znaky obrácení nevycházely z křesťanských pohnutek, ale pouze vlivem prostředí, ve kterém začal pracovat, nikoli kvůli samotné víře, ač měl již od mládí zájem o křesťanství a Boha. Dva z mých

¹⁶ Terciář - (z lat.) církevní člen, členka tzv. třetího řádu některých katolických řeholí

respondentů ovlivnila částečně rodina, která je buďto podporovala nebo jim alespoň částečně vstúpila některé zásady, od kterých se sice v průběhu času i úplně odvrátili, ale přesto určitý základ a podpora tam již byla. Oba zdůrazňovali důležitost svaté zpovědi - svátosti smíření. V křesťanském chápání, jak bylo také zmiňováno, se chápe zpověď svatá jako jeden z rozhodujících úkonů, aby mohlo dojít ke změně. Respondent 3 ji nazývá prvním krokem. *„Jít se vyzpovídat panu faráři, to je důležitý první krok. Cítím se líp, v životě se dějou zázraky. Cítím se líp, cítím se líp.“* Z celého našeho rozhovoru vcelku jasně vyplývá, že se za své činy skutečně styděl, stejně jako se později styděl vyhledat kaplana a svěřit se takřka cizí osobě. Když se tedy ptám o konkrétnímu impulzu k návratu k Bohu, odpovídá: *„Věděl jsem, že jedině Bůh mi pomůže, zpověď. O tom, co mě tíží, proč mám ten kámen na srdci. Nedokázal jsem si o tom popovídat ani se svou matkou, styděl jsem se s ní bavit o tom, za co jsem seděl a dusil jsem to v sobě. Kamarád mi sjednal schůzku s panem kaplanem, asi bych sám odvahu nesebral.“*

Respondent 4 mluví o svém rozporuplném a proměnlivém vztahu s Bohem. *„Hádal jsem se s Bohem. Byl tam se mnou jeden kluk, pak ještě jehovista, začal jsem se ptát, bavit... pak jsem si začal listovat v Bibli, četl jsem ji už dřív, asi před 10 lety. Byl tu někdo, kdo mi to mohl vysvětlit, začalo mě to zajímat. Četl jsem si Bibli a vnitřně jsem se uklidnil. Pak jsem přišel do kaple, za začátku to byla jen zvědavost, na mši se nic nedělo... pak jsem tam přestal chodit.“* Motivace však přišla od jeho sester, které ho pobízely, aby do kaple a na mše chodil, stejně jako ho začala zajímat některá témata týkající se křesťanství. Pak se rovněž rozhodl přijmout svátost smíření. *„Připravit se na zpověď trvalo několik měsíců, začal jsem se modlit, co budu mluvit... špatně se o tom mluví, o těch hříších. Sestry mě podporovaly, manželka taky, hlavně už mám děti, tak aby to nějak zvládaly.“* Je tedy patrné, že tento respondent měl velkou motivaci ve své rodině, i dětech. *„Bůh je jediná věc, jak si můžu pomoci, uklidnit... nechci tady být celý život. Bůh sám mi dává odpovědi na moje otázky.“*

V případě posledního z respondentů šlo o zcela jiný „druh“ zážitků, takový, který není ani běžný, ani popsán proces v teoretické části o konverzi. Své obrácení sám popisuje jako zlom. *„Ve vazební věznici se stala událost, která se mi nikdy nestala... zjevil se mi vlastní otec... byl to zvláštní stav – napůl sen, ale byla to komunikace, rozhovor. Měl jsem se vrátit na počátek. Tak jsem vyhledal kaplanku a večer rozjímal. Bylo to natolik silný...“*

Dále zmiňuje, že zážitek a z něj plynoucí souvislosti nyní probírá s vězeňským kaplanem, který byl rovněž přítomný i u našeho rozhovoru. „*Začínám se večer smát, dnes mi přijde všechno jednoduchý, zvláštní období, víra mi začala pomáhat, nikdy mě to neoslovovalo... teď najednou úplně jinak řeším situace.*“ Bohužel popsané svědectví přerušil vymezený čas návštěv ve vězení, ještě však dodal, že natolik intimní a osobní duševní věci by nechtěl řešit s nějakou cizí osobou, která přijde a řekne, že má pro něj 15 minut. Tzn., že je očividné, že zřejmě naznačuje dřívější přístup nejmenované kaplanky a nynějšího kaplana, se kterým v současné době „pracuje“ na své víře a vztahu s Bohem.

Na dotaz, kde nastala změna u posledního z respondentů, odpovídá: „*Po odsouzení mě furt Pán Bůh nezajímal. Kamarád byl taky odsouzenej. Kdybych byl odsouzenej na 4, 5 let, tak je to málo. Člověk se za pět let nezmění. Ten trest má nějaký důvod a jsem vděčnej, že jsem dostal tolik. Kdybych dostal méně, tak bych možná provedl více zla... teď už vím, že to Pán Bůh tak chtěl.*“ Pokračuje: „*Ten kamarád měl právě maminku katoličku, která ho buzerovala, začalo ho teda víc zajímat křesťanství a do toho dozoru docházel adventista sedmého dne...a ten se s ním bavil o Bohu a já ještě, musím kousek přeskočit, když jsem byl v ostraze, tak tam zavřeli nějakýho H., to byl starší pán, kolem padesáti, praktikující Žid. A s ním jsem se začal bavit, a protože on byl v mládí boxer a já jsem zase začal boxovat... začali jsme se hodně bavit i o Starým zákoně a on mi vysvětloval židovský rituály, co jsou a já jsem si říkal ,tak, sakra, Židi, s Židama tam to moc nejde do toho...co kdyby tady bylo něco jinýho“.* Už setkání s člověkem, který mu vůbec přiblížil prvotní náhled na víru, pokládá za Boží záměr. Vůbec v případě daného respondenta sehráli klíčové role různí lidé, které potkal právě ve vězení. Hovoří o kamarádovi, kterému příliš nevyhovoval přístup katolické kaplanky s větami typu: „*To je tradice, to musíte cítit v srdci.*“ A začal chodit za adventistou. Mému dotazovanému však adventisté nevyhovovali. „*Říkám si, adventisti, vymyšlený někde v Americe, počítaj konec světa, on jim nevyjde, tak založej církev?*“ (smích) „*Úplně mi to nesedělo, nebylo to úplně ono. V té době mi povídá ten Žid, hele, abychom spolu mohli víc mluvit, přečti si Starej zákon‘. On to měl určitě ten Žid určitě dobře vymyšlený. Povídám, tak já si ho přečtu.‘ Tak jsem dostal Bibli, ekumenický překlad a tu jsem přečetl od začátku téměř až do konce. Kromě knihy Zjevení, který se bojím přečíst, protože je hrozně drsná. Tu jsem nečetl nikdy, až později jsem ji přečetl, nepochopil.*“

I v chování ve vězení byl však poměrně dosti problematický, pohádal se se svým kamarádem, přičemž jej přeřadili jinam a zde se setkal s paní psycholožkou, která mu také pomohla. Vypráví rovněž např. o Ukrajinci, katolíkovi, který mu začal vykládat o katolictví. *„Rozčílil mě, ale opravdu mě rozčílil, že jsem mu musel dát několik úderů, ztloukl jsem ho.“* Zajímavé je, jak si i v tu dobu stále vykládal Písmo vlastním způsobem. *„Zrovna v tu dobu, jsem četl žalmy, takže volání Davida, aby v boji zvítězil nad nepřáteli, tak jsem si říkal, to je znamení, dyť on mi dal zvítězit nad takovýmhle katolíkem.“* (smích) Poté už v jeho „příběhu“ začíná figurovat vězeňský kaplan, se kterým dostal velmi živou chuť mluvit více o Bohu nebo o čem si zrovna přečetl v Písmu. Zároveň začal i ve věznici jednotlivé situace řešit úplně jiným způsobem. *„Najednou mi to došlo. Říkám si, dyť to je ono, potřebuju řád, tady v tom ten řád je, je to tak, jak to má být. Je to pro všechny, nemusí člověka soudit podle nějaký barvy, podle národnosti. Tak jsem do toho tak vplul.“* Poté si také dodělal školu a časem se nechal pokřtít. *„Uvědomil jsem si, že tu autoritu nemusí člověk používat fyzickou silou. Ta pevnost v té víře vadila víc i těm darebákům, a já jsem jim chtěl vadit a dozorcům, pokud byl člověk věřící. A já jsem prostě potřeboval dokázat, že nemusím bejt sprostěj, nemusím být násilník a budu si stát ve svých názorech.“* Psychologické posudky, testy, které se dělají průběžně u všech zločinců, ho na počátku profilovali jako ne úplně dospělého člověka, který pokud by dospěl, mohl by být schopen změny, ale obávají se, protože je zatvrzelý rasista. V rámci daných testů povětšinou, jak mi bylo uvedeno vězeňským kaplanem M., je ještě zajímavé zmínit, kolik procent z osob ve výkonu trestu je přibližně podle psychologických testů schopno změny – 90% vězňů se odhaduje, trpí poruchou osobnosti a uvádí se, že tyto prognózy jsou zpravidla velmi mizivé na možnost obrácení. Přesto zároveň dodává, že jednak je zkušenost zásadní proměny opravdu výjimečná, tipuje si z vězeňské populace 1, 2 % a dodává: *„To můžou být především ti, kteří poruchou osobnosti netrpí. A pak je tam ale ještě jeden rozměr, který jde trošku jakoby na hranu těm psychologům, že tady existuje prostě nějaká Boží moc, která může změnit i poruchu osobnosti. Tomu taky věřím, i když to samozřejmě považuji za zcela výjimečné, ale věřím tomu, že se to může stát.“*

Když dané tvrzení doplníme názorem druhého kaplana, jenž ve službě strávil skutečně mnoho let, uvádí konkrétně, že za dobu jeho 12 letého působení se skutečně dlouhodobě obrátilo na víru v Boha zhruba 12 vězňů.

8.2.3. Osoby, které pomohly k obrácení - vězeňští kaplani, klášterní řády, rodina

Jak již jsme několikrát zmiňovali v teoretické části práce, konkrétně v kapitolách o věznicích, církvi a vězeňských duchovních, mají velkou roli právě vězeňští kaplani i v těchto zcela konkrétních případech. S oběma, kteří pomohli a prohloubili víru právě mým 5 obráceným, jsem také udělala podrobný rozhovor, co se týká jejich práce, vlivu i konkrétních osob, které se mi jejich prostřednictvím ještě lépe přiblížily. Bylo zajímavé sledovat jejich náhled na věc a jejich roli v celém procesu obrácení, ať již u těchto konkrétních zmiňovaných či u dalších případů, se kterými se za dobu svého působení jako pastorační pracovníci v službě Bohu a lidem, dostali do kontaktu. Jen těžko opět na základě pouze dvou výpovědí jakkoli zobecňovat a aplikovat výsledky všeobecně na veškeré vězeňské kaplany. Ovšem o práci vězeňských duchovních pojednává už teoretická část, nyní mám v úmyslu přiblížit pouze příkladně.

Respondent 3 mluví o tom, jak mu konkrétní vězeňský kaplan velmi pomohl a mohl mu svěřit to, co se styděl říci komukoli jinému. „*Vděčím za to panu M.*“ Podobně mluví i ostatní: „*Řeším to teď s panem M a víra mi pomáhá.*“ Vězeňského kaplana, jak z rozhovoru vyplývá, berou tak trochu jako „partáka“, někoho, komu se může svěřit, aniž by musel mít strach a důvěřuje mu.

V případě dalšího respondenta je úplně patrný vliv hned několika osob - všech zmíněných spoluvězňů, později pak v prohloubení a utvrzení působení vězeňského kaplana. Konkrétní u vězeňského kaplana zmiňuje následující, tedy způsob, jak dospěl konkrétně ke katolické víře: „*Byl jsem zavřenej v jedný cele, na samotce, četl si žalmy, tam přišel otec J. a začal si se mnou povídat. Že by to byla ta katolická víra...? Tak nějak jsem do toho vplul a potom, co jsem tomu katolíkovi rozbil nos, tak jsme si řek, že to může bejt jedinej katolictví. A otec mi povídá ,jó, pokud člověk se tomu tak brání, tak to bývá to nejlepší. A člověku postupně dochází, že to je sice před xtisíci lety a furt to je ale teď aktuální. V tomhle momentu jsem si řek, jestli někdy, tak katolík.*“ Brzy se můj respondent rozhovoří, co všechno proces postupného vplouvání do víry zahrnovalo a zmiňuje také, že vězeňský duchovní, otec J. rozhodně nebyl jemný a v porovnání s kněžími „venku“ doslova drsný. „*Zpětně vidím, že to byla ta chlapská autorita, kterou jsem jako kluk potřeboval.*“ Poté hovoří právě o svém spřátelení a hovorech o Bohu s dalším vězňem, taktéž mým respondentem, který mu tzv. sedl a pravidelně se vídají i již nyní na svobodě.

Jiný z respondentů zmiňuje rovněž dominikánské řeholní společenství, které poskytlo velkou podporu vězňům, kteří měli ambice se obrátit a přehodnotit svůj život. Několik vybraných vězňů je chodilo navštěvovat spolu s vězeňským kaplanem, a to je podporovalo slovem i modlitbou. Mnozí vězni na ně velmi vřele vzpomínají doted’.

Vězeňští kaplani, i samotní obrázení hovoří o skutečnosti, že valné většině vězňů se nedá věřit, i ve službě vězeňských duchovních hledají často pouze rozptýlení dlouhé chvíle, zábavu nebo jiné výhody, např. používají papír z Bible na cigarety, vyžadují různé protizákonné služby od kněžích apod. Hledají povětšinou výhody sami pro sebe. Sám respondent 1 praví: „*To prostředí je deformovaný, je tam těžký dospět, je těžký mezi nima být věřící a to co tam rozhoduje, jsou svaly a peníze. Testy ve vězení se dá lehce naučit, spousta věcí se dá lehce oblbnout a je dost vězňů, kteří to vědí a dělají.*“ Zároveň se shodují s mým druhým respondentem, že vězení je u nás málokdy děláno tak, aby se člověk zlepšil. Nastavení je nikoli, aby člověka převychovali nebo naučili žít, ale aby se mu tam nelíbilo, aby to tam bylo „hnusný“, aby vše záměrně vadilo a to beze smyslu. Zmiňují rovněž, že bez různých křesťanských organizací apod by odchod z vězení brzy způsobil recidivu, jelikož stát návrat do společnosti příliš nepodporuje. Oba kaplani zdůrazňují také individuální rozhovory jako nejpodstatnější složku své pastorační práce a vedení ke změně smýšlení. Stejně jako doplňují, že pouze nabízí, předkládají, upozorňují, až po projevení zájmu ze strany odsouzených a do své práce se snažili vždy zapojit nebo zapojovali i ostatní vězeňské pracovníky – pedagogiky, psychology aj.

Shrnutí

Z uvedených výpovědí respondentů vcelku jasně vyplývá, že skutečně v procesu obrázení vězeňští duchovní zpravidla nejsou prvním impulzem k obrázení, přesto však jsou nedocenitelným a jedním z nejdůležitějších činitelů ve vytrvání a k prohloubení nového přesvědčení, stejně jako s tím souvisejícím hlubším porozuměním křesťanství. Pokud bychom zde mluvili o čistě psychologickém a jakémsi pouze osobnostním působení pastoračního pracovníka, trochu bychom se ochuzovali o druhou a koneckonců zřejmě v práci i podstatnější, ač hůře dokazatelnou stránku věci. Podle obecně uznávaných dogmat katolické církve je nejdůležitějším aspektem k výkonu povolání vycházení z teologie.

Rovněž nejde vězeňským duchovním o následující: „... *aby to nebylo takový, čím víc pokřtíme, ale aby to mělo trvalý rámeček, aby to bylo jeho rozhodnutí, aby skutečně jeho život odpovídal křesťanským zásadám...*“.

Většinou na začátku obrácení stojí poslední možnost eventuální pomoci, jestli by jim takto neposloužila právě „ta víra“. Poté touha k obrácení je dle slov vězeňských kaplanů vždy procesem určitých vnitřních pohnutek a prožití si určitých zážitků, které vedou až k činům a změně chování. Jeden z vězeňských kaplanů popisuje obrácení jako „velké tajemství“. Popisuje proces, do kterého každý dožívá, ale zdůrazňuje pouze částečné nahlédnutí člověkem do tohoto procesu, zbytek je ponechán na Božím působení.

Zajímavé také je porovnat pohled vězeňských kaplanů na jejich práci a pohled obrácených, kteří povětšinou velmi zdůrazňují nenahraditelnou pomoc zmiňovaných. U respondenta 1, který svého vězeňského kaplana označil za mužskou autoritu, kterou během svého dospívání postrádal a rovněž za toho, který mu utvrdil nově nabyté přesvědčení. To vše mu poskytl přátelským způsobem katolický kněz a kaplan P. J. Kaplan sám zmiňuje, že začal svou službu vězňům, protože ho velice zajímali a především mu jich bylo líto. Zmiňuje i jinou situaci, kdy bylo zavíráno i množství politických vězňů. Dodává, že k nim měl přátelský vztah. To, že tento fakt vycítili i sami vězni, dokládá, že se většina dožadovala, aby se jim věnoval právě on. „*Oni vycítili jednu věc, že já je mám rád, druzí, co tu byli, buď proto, že je to jejich zaměstnání nebo měli k nim vazbu, že je potřeba něco udělat. Ale já jsem tam šel naprosto dobrovolně, už v důchodu.*“ Svou práci nazve „radostnou“ a ze soucitu a vztahu k těm, kteří byli nějakým způsobem poznamenáni, ať už sami, prostředím nebo režimem. Sám si nedává rovněž ani téměř žádnou zásluhu na obrácení respondenta 1, přestože ten hovoří dosti odlišně. Pomoc ze strany kaplanů, rodiny i dalších lidí je pro většinu nepostradatelná a velmi důležitá, jelikož i v křesťanském pojetí se nejčastěji promítá počáteční boží působení právě skrze druhé lidi, viz teoretická část.

8.3. Nynější pohled na víru a Boha, pokračování „příběhu“

Fascinujícím příkladem je respondent 1, který svým nynějším způsobem života žije natolik přesvědčivě, že obrátil nenuceně na víru, pouze příkladem svého chování, i vlastní ženu - původně ateistku. Stejně jako je velmi úspěšný v práci a je až paradoxní, avšak milý fakt, že na svatební cestě byli se svou ženou ve Svaté zemi – Izraeli, Jeruzalémě. *„Já měl hroznou radost, že se nechala pokřtít. Protože to bylo příkladem, jak je i v Bibli psáno, ne člověka nutit. Ona říkala: ‚Ty seš tak hodnej, normální, že se taky pokřtila a pak jsme jeli na svatební cestu do Izraele. Nejlíp nám bylo, když jsme byli v Nazaretě, na adoraci zpívané v arabštině, já jsem tam prostě seděl a říkal si, tak bejvalej neonacista, kterej by chtěl vyhladit Židy, sedí tady v židovským městě, před křesťany, katolíky, u Panny Marie a poslouchá v arabštině křesťanské texty. To je zázrak!“*

Další z respondentů plánuje do budoucna předávat víru svým dětem. *„Až vylezu ven, chci dětem dávat víru. Chci, aby o tom něco věděli, moje manželka se chce také nechat pokřtít.“*

Respondent 4 : *„Snažím se teď zjišťovat to, co je ten tlak, který bude venku, hlavně kvůli sobě, jaké kroky mám udělat, až vyjdu ven, děti i dám na jiný školy a vůbec všechno...“*

Shrnutí

První dvě svědectví jsou prověřená časem na svobodě, další tři výpovědi by mohly být více polemizující, a to z důvodu, že obrácení jsou stále ve výkonu trestu. Tím pádem se nedá zcela jasně určit, zda po propuštění opět nezačnou inklinovat ke starému způsobu života. Přesto se jedná o osoby, kteří si za svou vírou stojí déle než min. jeden rok, udělaly jisté kroky k stvrzení, že to s ní myslí vážně a praktikují víru „živým“ způsobem i ve vězení. Respondent 1 sám své obrácení považuje za zázrak a svědectví, což mu potvrzují i lidé okolo. Taky dodává, že nedávají se ženou natolik znát, že jsou křesťané, ale lidé to prý přesto vycítí.

8.4. Závěry šetření

Pro konečnou komparaci praktické části práce s teoretickou bych ráda zdůraznila několik shodných momentů, které odpovídají všeobecným zkušenostem z literatury i filmů.

Ačkoli tedy většina vězňů, vlastně bez výjimky, uvedli, že jim byli ohromnou pomocí na cestě k obrácení vězeňští kaplani, stejně jako v některých případech zmíněná rodina, spoluvězni či klášterní řády, přesto museli k rozhodnutí se změnit dospět sami a uvnitř sebe. I vězeňští kaplani, kteří vykonávají u vězňů svatou zpověď, při níž se jim svěří s nejniternějšími pocity a svou vinou, uvedli, že prvním krokem k obrácení jsou výčitky svědomí a lítost. Také se oba shodují, že vězeň nejprve zkouší často různé jiné způsoby, jak reagovat na situaci či zapomenout a „vyzkoušení“ Boha a oslovení kaplana často řadí až na poslední místo. Přesto u většiny funguje svědomí a lítost již jako prvotní impulz vyhledat sám nebo přes kamarády ve věznicí vězeňského kaplana a řešit svou vinu a zájem o změnu. Takto to povětšinou probíhalo u mých respondentů, u kterých počáteční impulz a motivace vznikala v průběhu let, které ve věznicí strávili. Postupně se setkávali s osobami, které jim víru v Boha přibližovaly, než se odhodlali napevno v ní zakořenit a prohloubit ji za pomoci vězeňského kaplana. Sami kaplani poté zmiňují, že jejich práce by nemohla nést ovoce, nebýt upřímné víry ve vedení Božím Duchem a samotné je občas překvapují vlastní reakce ve vztahu k vězňům. Celé obrácení – konverzi označují jako proces, kdy se obrazně nabírá Duch boží a boží milost působí, až dojde k uzavření určité části života člověka. Za první krok považují rozhodnutí. Velmi výstižně i v komparaci s jednotlivými kroky k obrácení dle Webera popisuje proces obrácení vězeňský kaplan P. J.: *„Domnívám se, že impulzem k obrácení jsou dvě věci. Bud' poznání velikého odpuštění, které dostal prostřednictvím někoho, kdo ho oslovil anebo utrpením. To jsou dva silné impulzy, když si Bůh přitahuje lidi k sobě, přes někoho, anebo potom utrpením, bolestí, prožitím vlastní bezmocnosti. Potřebují mít nějakou naději. Vrchol toho je přijetí a mezitím probíhají fáze. Bud' se hněvám na někoho, nebo obviňuji sám sebe, až teprve tyhle dva kroky překonám, tak dojdu k přijetí. K obrácení je taky pět fází – uvědomit si, že život je těžkej, že nejsme důležitější nade všechny, že tu nejsem sám, že musím s druhými spolupracovat a konečně, že jsem smrtelný a jednou zemřu. Těmi fázemi trvalého pokání neboli obrácení se musí projít, je to proces pokory, celoživotní pokání.“*

Závěr šetření by se dal tedy shrnout do faktu, že zásadní změna charakteru nastává po dlouhodobém i několikaletém působení mnoha faktorů, z nichž velmi podstatný je kontakt a interakce s druhými lidmi. U každého může proces probíhat trochu odlišně, ale často se tak děje právě prostřednictvím druhého člověka, kterého v příhodný moment nebo situaci potkal a určitým způsobem ovlivnil jeho pohled na svět. Jednotlivé fáze procesu obrácení jsou popsány v teoretické části a vesměs shodné i s jednotlivými svědectvími v části praktické. Na jednotlivých případech je nám deklarována radikální změna smýšlení, i jednotlivé impulzy k obrácení. Samotná víra, ač je vštěpována od dětství, pokud není již v té době skutečně upřímná, nezajišťuje ještě život podle křesťanských zásad a následování života Ježíše Krista. Musí být skutečně zvnitřněna a často posílena osobním zážitkem, ať již utrpením či oslovením jistou osobou. Prověření opravdovosti nově získaného přesvědčení rovněž je dlouhodobý proces, který nekončí ani svátostí smíření, ani křtem, ale prověřuje se až po dobu několika let na svobodě, kdy lze zhodnotit trvalé výsledky a potvrdit upřímnost a vytrvání ve skutečné a praktikující víře v Boha.

9. Závěr

Cílem práce bylo pokud možno poukázat na klíčové momenty významné proměny, na veškeré aspekty, které ji mohou doprovázet, životní situace konkrétních poznamenaných osob či poukázat na silné osobnosti, jejichž působení dokáže být natolik zásadní, aby se i na základě jejich přispění proměnilo kompletní smýšlení i chování jedince, aniž by v nejlepším případě neměl dotyčný potřebu vracet se zpět do minulosti a opět začít inklinovat ke starému způsobu života.

Myslím, že práce splnila očekávání a teoretická část dosti odpovídá jednotlivým případům v praktické části práce. Jsou zmíněny obdobné pohnutky, význam ostatních lidí, jejichž prostřednictvím jedinec začal chápat svět v jiném měřítku a barvách. Každopádně práce rovněž dokazuje, že radikální změna skutečně je možná i u zločinců na první pohled velmi těžkého „kalibru“ a dokáže proměnit jejich smýšlení natolik, že se z nich skutečně stávají noví lidé.

Velmi se mi líbí v souvislosti s tématem přesvědčení letošního zahraničního hosta Katolické charismatické konference Michelle Moran na téma *Když zavolá Pán*, kdy mluví mimo jiné o své vlastní zkušenosti z návštěvy vězňů v nejmenované zahraniční věznici, kde povětšinou tráví za vraždy vězni doživotí. Jeden z vězňů jí na snahu o evangelizaci řekl: „Ty jsi ta svatá, ale my jsme ti nejzavrženější.“ Ona na to však odpověděla takto: „Hřích je hřích. I ty se můžeš změnit. Je to možné. První, kdo s Ježíšem vstoupil do Božího království, byl lotr ukřižovaný po jeho pravici. Právil mu, že ještě dnes bude s ním v Království jeho otce. Ježíš nám dá nové srdce a přetvoří nás v nového člověka.“

10. Seznam použitých informačních zdrojů

LITERATURA

P.RENÉ-LUC. *Vychoval mě gangster*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2013

WILKERSON, DAVID. *Dýka a kříž*. Albrechtice: Křesťanský život, 2003

JERUZALÉMSKÁ BIBLE. *Písmo svaté (Ekumenický překlad)*. Praha: Krystal, 2009

FILIPI, P. *Křesťanstvo*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2012

ŠVAŘÍČEK, R., ŠEĐOVÁ, K. a kol. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007

HADJ-MOUSSOVÁ, Zuzana. *Sociální psychologie*. Praha: PedF UK, 2003

NAKONEČNÝ, MILAN. *Motivace lidského chování*. Praha: Academia, 1996

NAKONEČNÝ, MILAN. *Sociální psychologie*. Praha: Academia, 2009

MARTÍNEK, M. a kol. *Praktická teologie pro sociální pracovníky*. Praha: VOŠ Jabok, 2010

WEBER, H. *Všeobecná morální teologie*. Praha: Zvon, 1998

DON BOSCO. *Salesiánští spolupracovníci neboli praktický způsob, kterak prospěti dobrým mravům a lidské společnosti*. Moravská Ostrava: Salesiánský inspektorát, 1940

DON BOSCO. *Můj život pro mladé. Vzpomínky zakladatele salesiánů*. Praha: Portál, 2007

SCHRECK, ALAN. *Katolíci. Čemu opravdu věří?* Praha: Návrat domů, 2013

DANICS, ŠTEFAN. *Extremismus, rasismus a antisemitismus*. Praha: Vydavatelství PA ČR, 2005

PAŘÍKOVÁ, ZUZANA. *Prevence sociálně-patologických jevů zaměřená na extremistické skupiny*. Bakalářská práce. Praha: Karlova univerzita, Pedagogická fakulta, 2011

NEVĚŘILOVÁ, IVANA. *Vliv religiozity a křesťanské výchovy na průběh a motivaci ukončení závislosti*. Bakalářská práce. Brno: Karlova univerzita, Pedagogická fakulta, 2008

BRANDA, MICHAL. *Pozice vězeňské duchovenské péče v penitenciárním prostředí*. Bakalářská práce. Brno: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta humanitních studií, 2014

MEUSER, Bernhard a Nils BAER. *YOUCAT: česky: příprava na biřmování*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2013, 109 s. ISBN 978-80-7195-680-8

Adalbert, 6/2015/roč. XXV

INTERNETOVÉ ZDROJE

<http://www.pastorace.cz/Aktuality/Letnice-Svatodusni-svatky.html>

<http://slovník-cizích-slov.abz.cz/web.php/slovo/socialne-patologicke-jevy>

<http://www.kapezet.cz/index.php?object=General&articleId=157&leveMenu=0>

<http://www.katyd.cz/clanky/zpravodajstvi/francouz-strhl-ceske-posluchace.html>

<http://www.katyd.cz/clanky/nechme-mlade-lidi-evangelizovat-mladez.html>

http://www.popup.upol.cz/files/forSchoolsDocuments/CMTF_Krumpolc_2.pdf

<https://cs.wikipedia.org/wiki/Charisma>

<http://www.vdpcr.eu/>

http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/PDF/Duchslu%C5%BEba/dohodaod uchovnisluzbe.pdf

<http://www.dieuenpleincoeur.com/search/label/6-Missions%20%C3%A0%20venir>

11. Seznam příloh

11.1. Osobní rozhovor 1 - svědectví

- 1) Jak vás ovlivnilo dětství a dospívání? Jací byli vaši rodiče?
- 2) Jaký byl ve vašem mládí kontakt s vrstevníky, se spolužáky ve škole, s kamarády?
- 3) Kdy u vás nastal životní zlom? Co nebo kdo jej zapříčinilo? Kde byl impulz nebo počáteční aspekt?
- 4) Jak u vás probíhalo obrácení – konverze?
- 5) Jací lidé vám jako první zprostředkovali kontakt s vírou v Boha?
- 6) Jak chápete nyní víru a vztah s Bohem v každodenním životě?
- 7) Co nebo kdo vám nejvíce pomohlo vytrvat a tzv. nesklouznout zpátky?
- 8) Jakou roli přikládáte působení vězeňských kaplanů a jejich práci?

11.2. Osobní rozhovor 2 - vězeňští kaplani

- 1) Jak to „funguje“ u vězeňských kaplanů/duchovních?
- 2) Jakým způsobem probíhá kontakt s vězni, vzájemná komunikace? Jak jim nenásilnou formou přibližuje Boha?
- 3) O čem s vězni nejčastěji vedete rozhovory? Do jaké míry se svěřují, chtějí např. zpověď, radu, rozhovor?
- 4) Jaké aktivity s vězni „podnikáte“ mimo bohoslužby, biblické výuky apod?
- 5) Čím si získáváte zpětnou vazbu, případně jaký je vděk a zájem vězňů?
- 6) Jak vy sám vnímáte svou úlohu v působení na člověka ve vězení?
- 7) Jaký smysl ve své práci vidíte a co je vaší motivací?
- 8) Jak často, myslíte, dochází k opravdu upřímnému pokání a změně smýšlení? Co je v takovém případě podle vás nejsilnější impulz? Jak ta změna probíhá?
- 9) Jaké jiné faktory, krom vlivu duchovních, mohou ovlivnit vězně k obrácení k Bohu?
- 10) Jak vnímáte působení Ducha svatého ve vězení?

